ſe ac pauperem vocet, ſpemque ſibi Deum ſuum propo- A nat. Chryſoſtomus & Heſychius de humano toto genere, quod ex divitiis in quibus conditum fuerat à Deo, excidit: Baſilius, Theodoretus, Euthymius, de Davide, qui ſe ita nominet, præſciens & prædicens adventum gratiamque Chriſti: iidem, de Eccleſia univerſa: Euthymius rurſum, & reliqui de unius cujuſque fidelis perſona, ſunt enim, ait ille Chriſtiani inopes, qui univerſa fortunæ bona dimiſerunt; pauperes, qui propriis manibus neceſſaria ſibi parant: ſed & universè magis loquendo, quod Auguſtinus & ceteri notant, nihil ſibi tribuit, ſed Deo, maximè quæ ad virtutes, merita, gratiam pertinent. Quum autem ſcribit Euthymius ab ipſo Domino dictum, quòd David concupivit videre diem ejus, his quidem verbis reperitur dumtaxat de Abraham dictum *a* ſenſu tamen idem ſignificavit Dominus non de David præciſè, ſed ſimul cum aliis, quando dixit *b quod multi reges & prophetæ, voluerunt videre, & audire* quæ ſui viderent diſcipuli & audirent.

a Ioan. 8. 56. b Luc. 10. 24

Ego autem mendicus ſum & pauper.) Eaſdem voces Hebræas עני *hhoni*, אביון *ebion*, & Græcas πτωχὸς & πένης, tum Hieronymus tum vulgatus interpres reddunt Latinis iſtis, aut etiam nominibus *inopis ac egeni*, ut in Pſalmo XXXIV. *c* (ubi conſule quæ dixi) & in LXIX. *d* & in CVIII. *e* vertit hìc primo loco Hieron. alia Pſalteria, Arnobius, Auguſtinus, Caſſiodorus, *egenus*. Hoc loco Euthymius probat quod ait de fideli, dimittente fortunæ bona, & de illo qui manibus neceſſaria ſibi paret, ex etymo nominum πτωχὸς & πένης, quaſi dicatur ille πεπτωκὼς, *à cadendo*, veluti, qui ab omnibus antiquis opibus deciderit, & nunc ſit ſine ope: hic παρὰ τὸ πένειν, vel πονεῖν, *à laborando*, quia nimirum proprio labore oportuna omnia ſibi comparet. Lege Baſilium *f*. Chriſto defuit ubi reclinaret caput *g*, natus ac ſepultus in alieno, nunc prandens apud Martham, nunc apud Zachæum, nunc apud Simonem leproſum, nunc in domo Petri, nunc in domo Matthæi, equitans in alterius jumento, ultimam cœnam faciens in aliena domo: denique *propter nos egenus factus eſt*, ἐπτώχευσε, mendicavit *quum eſſet dives h*, tamquam mendicus ex piorum ſe ac ſuos benignitate ſuſtinebat, præcipue mulie- C rum miniſtrantium *de facultatibus ſuis i*: patris putatitii artem ſui exercuit *k*: licèt etiam loculos habuerit quos commendavit Judæ *l*.

c verſ. 10. d verſ. 6. e verſ. 17. f Reg. 262. cum Brev. g Luc. 9. 58. Chriſti inopia. h 1. Cor. 8. 9. i Luc. 8. 3. K Marc. 6. 3 l Ioan. 12. 9

Religioſa mendicitas ab hæreticis impugnata.

Diſplicet hæreticis & Eraſmo Religioſa mendicitas, cum ſuperiorum aliquorum ſæculorum auctore Gulielmo de ſancto amore, Giraldo de Abbatis villa, Deſiderio Longobardo, Ricardo, Armacano, Ioanne Vvicleſo, inutile ac noxium etiam inſtitutum appellantibus: refelluntur optimè à Bellarmino *m* noſtro, & illi præterea qui ex oppoſito negabant fas eſſe religioſis operari, & laborare pro victu, ſed quod hìc ſubditur, debere eos confidere in Dei providentia, & vivere ex alienis laboribus. Omnino malè ſcripſit Armacanus *n* non fuiſſe Chriſtum mendicum ſed pauperem, pauperem verò non amore paupertatis, ſed quia reſtrictio dominii ejus id exigebat, ſive, ut non haberet aliquid proprium, ſicut nec quiſpiam habuiſſet in ſtatu innocentiæ, quòd ſi etiam Chriſtus mendicaſſet, negat rem nobis imitandam, ſed admirandam, ſicut jejunium 40. dierum ſine ullo cibo: nihil ineptiùs dici potuit, quum conſtet hortatum Chriſtum ad paupertatem *o*, & dominium non habuiſſe ad illum modum, qui fuiſſet innocentiæ ſtatu. Docuiſſe quoque diſcipulos mendicare ſcribit Theophylactus *p*, ut eum citat in catena B. Thomas, quum Oecolampadius in verſione abhorrens ab eo verbo, reddiderit, *ad inopiam inſtruere*, lege dicta Pſalmo XXXVI. *q*, & in cap. 3. Actuum *r*, & quæ diſputantur à Suarez *ſ* item noſtro. Inde autem fit, ut non fuerit Chriſtus politico ac temporali dominio dominus orbis, ſive ſecundùm proprietatem, ſed ſecundùm excellentiam dumtaxat: quæ non repugnat paupertati, ſicut illud genus dominii.

m lib. 2. de monac. c. 41. & ſeq. Negantes religioſis operandum. n Serm. 4. Armacanus refutatus. o Matt. 19. 21. p in cap. 10. Lucæ. Oecolampadii verſio. q verſ. 14. r verſ. 14. ſ verſ. 2.

Quod attinet ad David, etſi Bernardus *t* de paupertate propriè ſumpta loquens dicat, quum haberet theſauros, & regnaret, ita ſe appellaviſſe, nihilominus videtur ſæpius has voces uſurpaſſe, de ſe aut de alio, non ut ſignificant indignum rerum temporalium, ſed afflictum ac deſtitutum ope humana. Arnobius explicat egenum in viribus, pauperem in virtute. Mendici Dei ſumus panem quotidianum mendicantes, ut ait Auguſt. *u*, multo autem magis ſpiritualem & animæ propriam alimoniam, nempe gratiam ſapientiamque. Ex hujus theſauro ſapientiæ idem Pater *x* modeſtiſſimus & piiſſimus Audaci reſcribit mendicabunda ſe prece quotidianam ſtipem rogaviſſe, vixque impetraſſe.

t 3. p tom. 3. diſ. 18 ſect. 2 u de bene vivendi modo c. 46. x Serm. 7. de verb. Dom. c. 6.

Dominus ſollicitus eſt mei.) Hieronymus, *Dominus erit ſollicitus pro me*. Alia pſalteria & Auguſtinus atque Caſſiodorus, *Dominus curam habet mei*. Jubet David *y* alibi ut *jactemus ſuper Dominum curam*, quia ipſe nos enutriet: & Petrus *z*, ut *omnem ſollicitudinem projiciamus in eum, quoniam ipſi eſt cura de nobis*. Tractavimus hoc nos in commentario Petri; & nonnihil antea in Pſ. XXXVI. ſollicitudinem iſtam Chryſoſtomus in eo potiſſimum ſpectat, quòd ad ſalutem humani generis miſerit Pater filium ſuum. Totam latiſſimè patentem comprehendit hæc ſententia providentiam Dei. Nihil ſollicitus debet eſſe *a*, pro quo tam ſollicitus Deus, ſed ſufficit ut innoteſcere faciat Deo petitiones, & ſollicitus ambulet coram illo *b*. De ſingulari cura quam gerit Deus de ſingulis, perinde ac ſi de nullo alio, egregiè Auguſti- B nus *c*, Chryſoſtomus *d*, Nazianzenus *e*, Bernardus *f*. Vim facit Chryſoſtomus in Pauli *g* verbis, *qui dilexit me, tradidit ſemetipſum pro me*: quæ confirmari poſſunt egregio viſo, quod Carpo factum narret Dionyſius *h*. Bernardus attendit quæ dicuntur in Cantica *i*, *dilectus meus mihi*. Conſiderat Nazianzenus quòd omnium Creator ac Dominus peculiariter ſibi populum Iſraelem vendicaverit, ſuumque nominaverit, nec veritus ſit, ne hoc nomine injuſtus exiſtimaretur. Bernardus *k* attendit quòd multo magis curæ eſt Deo de nobis quàm de bobus *l*: immo quòd hujus ovis curam etiam ſupernorum curæ gregum prætulerit, reportando propriis humeris *m*: Ideo ſubdit, non confunditur regius Vates, dicere, *Dominus ſollicitus eſt mei*: nec ſe exiſtimat errare, quum item dicit *n*: *Dominus retribuit pro me*: denique ait *o*: *Oculi Domini ſuper juſtos, & aures ejus in preces eorum*.

y epiſt. 140. z Pſ. 54. 23. a 1. epiſt. 5 7. b Philip. 4. 6 Matt. 6. 25. & ſeq. c Mich. 6. 8. d 3 conſ. c 11 e in c. 3. de compunct. cordis. f epiſt. 47. g Ser. 68. 69 & 70. in Cant. h Gal. c. 2. 24 i epiſt. ad Demophi. K cap. 1. 3. l Serm. 68. m 1. Cor. 9. 9 n Luca 15 5 o Pſ. 137. 8.

Huc ſpectant argumenta tam multa adeoque efficacia, quibus Chriſtus perſuadet abjici ſollicitudinem rerum aliarum; quod curam de nobis ſummam gerat Deus *p*: ac præter alia proponit regni pollicitationem, quod non daret, niſi maximè diligeret. *Nolite timere*, inquit, *puſillus q grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum*; de rebus ceteris providentiam, de homine curam quoque ac ſollicitudinem habere legitur Deus. Iſtam qui non agnoſcat, aſſerit Chryſoſtomus *r*, ut ingratum filium, ut contumacem diſcipulum & benignitatis tantæ alienum cum profanis & externis judicandum.

p Pſ. 33. 16. q Mat. 6. 33 r Luc. 13. 31

Adjutor meus & protector meus es tu.) Hieronymus, *auxilium meum & ſalutare meum tu es*. Romanum Pſalterium & Caſſiodorus, *adjutor meus & liberator meus es tu*. Primum eſt ad bona, ſecundum, contra mala.

Deus meus ne tardaveris.) Velocem concupiſcit adventum Chriſti: tum primum, tum etiam, ut in ſecundo brevientur dies tribulationum *ſ*. Hoc Auguſtinus, illud Græci dicunt. Caſſiodorus, de Chriſto poſcente celerem reſurrectionem ſuam. In genere velox imploratur auxilium in quavis tribulatione: non tardat Deus D venire & ad ſalutem *t*, & ad iram *u*, & ad promiſſa *x*: non tardes & tu converti ad illum *y*, non ſis tardus ad credendum *z*, quum credendi ratio idonea eſt: alioquin citò credens levis eſt corde: nec ad reddenda vota *a*: ſed ad loquendum *b*, & ad iram *c*, & ad orandum *d*, ut in ea perſeveres. Coarctabatur Chriſtus ut biberet calicem, *e*, urgere nos hæc debet charitas *f*. *Vir velox in opere ſuo coram regibus ſtabit, nec erit ante ignobiles g*.

ſ Hom. 11. in variis in Mat. t Mat 24 22 u Habac. 2. 3 x Eccl. 7. 18. y 1. Pet. 3. 9. z Eccl. 5. 11. a Luc. ult. 25 b Deu. 23 21 c Iac. 1. 19. d ibid. e Luc. 11. 21. f cap. 11. 56. g 1. Cor. 5. 14 Prov. 22. ult.

PSALMUS QUADRAGESIMUS.

1. In finem Pſalmus ipſi David.

2. BEatus qui intelligit ſuper egenum: & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.
3. Dominus conſervet eum, & vivificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in animam inimicorum ejus.
4. Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris ejus univerſum ſtratum ejus verſaſti in infirmitate ejus.
5. Ego dixi: Domine miſerere mei; ſana animam meam, quia peccavi tibi.
6. Inimici mei dixerunt mala mihi: Quando morietur, & peribit nomen ejus?
7. Et ſi ingrediebatur ut videret, vana loquebatur, cor ejus congregavit iniquitatem ſibi.
Egrediabatur foras, & loquebatur in idipſum.
8. Adverſum me ſuſurrabant omnes inimici mei; adverſum me cogitabant mala mihi.
9. Verbum iniquum conſtituerunt adverſum me: Numquid qui dormit non adjiciet ut reſurgat?
10. Etenim homo pacis meæ, in quo ſperavi: qui edebat panes meos, magnificavit ſuper me ſupplantationem.
11. Tu autem Domine miſerere mei, & reſuſcita me: & retribuam eis.
12. In hoc cognovi quoniam voluiſti me: quoniam non gaudebit inimicus meus ſuper me.
13. Me autem propter innocentiam ſuſcepiſti: & confirmaſti me in conſpectu tuo in æternum.
14. Benedictus Dominus Deus Iſrael à ſæculo, & uſque in ſæculum: fiat, fiat.

TITULUS.

Verſ. 1.) In finem, Pſalmus ipſi David.

IDem titulus qui præcedentis Pſalmi. Gloſſa ordinaria tribuit Hieronymo, quod addiderit, *intellectus filiis Core*. Non extat id in Commentariis, qui ſub illius extant nomine, nec apud ullum alium præter Haimonem, & Aiguanum olim Innominatum ſeu incognitum. Refert quidem etiam Thomas idem de Gloſſa, & exponit, quemadmodum & Hugo, ſive Alenſis, atque Haimo, & Aiguadus. Sed quia textus editionis vulgatæ illa verba non habet, nec D alia Pſalteria, vel Auguſtinus, & Caſſiodorus, ut monet Trevetus, non eſt, quòd à nobis nunc declarentur. Atque unum hoc ex argumentis eſt, quo perſuadeor, quæ nomine Hieronymi circumferuntur Commentaria in Pſ. illius non eſſe. De quò aliàs quoque monui.

Nomine Hieronymi quæ circumferuntur in Pſalmos commentaria, illius non eſſe, argumentum ex hoc loco.

ARGUMENTUM.

QUod attinet ad argumentum, exploſa Hebræorum opinione, quòd agatur de Salomone, qui opera Nathan prophetæ ad regnum ſit evectus, unde favore, ac potentia plurium, Adoniæ ſequentium partes, penè dejectus erat *a*: quando David ſenio confectus caleſieri non poterat, niſi in Abiſai Sunamitidis complexibus: deinde quòd de Davidis gravi aliqua infirmitate: præterea quòd de eodem Davide, quando fugienti ſi- A lium, & annona deſtituto *b*, Siba, & Berzellai *c* eam ſuppeditaverunt; ille autem parta victoria, regno reſtitutus eſt *d*: item, quòd de Ezechia, ut exiſtimavit Theodoretus Mopſueſtenus, quum ægrotavit, ſe ob ſuſceptam pauperum curam, recuperavit ſanitatem; rejectis, inquam, opinionibus iſtis, Baſilii ſive Chryſoſtomi *e*, aut Theodoreti acquieſcendum judicio, quod ſequuntur etiam fere ceteri tam Græci quàm Latini, ac alio quodam loco Auguſtinus *f*. Docent illi, audacia, & temeritate rem plenam eſſe, aliud argumentum huic Pſalmo quàm Chriſtum effingere, qui de ſeipſo, deque Juda proditore illum uſurpaverit, dicens *g*: *Ego ſcios quos elegerim ſed ut adimpleatur ſcriptura qui manducat meum panem, levabit contra me calcaneum ſuum*. Sunt enim verba hæc in decimo verſu iſtius Pſal. Ergo Pſalmus eſt de paſſione Chriſti, machinantibus, in eum Judæis multa, & diſcipulo ipſum prodente, demum de reſurrectione, cum poteſtate judiciaria, gratias Deo agendo hac de cauſſa.

a 3. Reg. 1. toto. b 1. Reg. 16. c c. 17. 28. 29. d c. 19. 23. e Hom. 1. f l. 1. de fide rerum inviſib. c. 4. Argumentum hujus Pſ. Chriſtus g Ioan. 13. 18

Trevetus & Valentia contendunt, ſub typo illo pri- B mo Davidis, de Chriſto ſermonem haberi: Euthymius, ac Nicephorus, ex occaſione argumenti de amore, & charitate in pauperes, altiore ſenſu etiam de Chriſto, qui *egenus* pauperque *pro nobis factus eſt h*, & infirmitatem noſtrorum peccatorum ſuſcepit in ſe, ut expiaret.

h l. 10. cap. 1

Quicquid ſit de typis, probabile eſt inſeri memoriam de morbo temporali, in quem propter culpam ſæpè incidimus, ut peccati malitiam horreſcamus, & ſalvatorem Chriſtum ardentiùs amemus, qui peccata curare, ac ægritudines corporis, valeat: item ut ſcientem hunc cumdem virum infirmitatum, ſeu *virum dolorum* nobis magis ad vivum ante mentis oculos proponamus, ſubiecta externa ægrotantis ſpecie, ſive revera David ille ſit, qui ægrotaverit, ſed voces nonnumquam Chriſti uſurpet, veluti patrio quodam jure, ſive perſona tantùm ſub figura in genere fingatur. Euſebius in demonſtratione Evangelica *i* tractat Pſalmum totum de Chriſto. Ambroſius numeri quadragenarii myſterium conſiderat, quia tot diebus jejunaverit Chriſtus, ut eo numero con- C ſummaret, hominis, qui perierat (nempe per intemperantiam) perfectionem. Beda cum Caſſiodoro ſpectat in eodem numero quod emundationi & purificationi frequenter aptetur: hujus autem una ratio per eleemoſynam *k*, de qua in præſenti Pſalmo. Athanaſius *l* huc præſcribit cum 1. 31. 111. 127. Pſalmum, volenti alicujus de prædicare beatitudinem: vel conſpectis multis pauperibus, & mendicis, eorum vicem dolere, nimirum eos qui jam miſericordiam, exercuerint, laudibus extollendo, ceteroſque ad ipſum cohortando.

Numeri quadragenarii myſterium. K Tob. 4 11 c. 11 Dan. 4 24. Ec. 3. 15. l ad Marcell.

Verſ. 2.) Beatus qui intelligit ſuper egenum, & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.

Verſ. 3.) Dominus conſervet eum, & vivificet eum, & beatum faciat eum in terra, & non tradat eum in animam inimicorum ejus.

Verſ. 4.) Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris ejus: univerſum ſtratum ejus verſaſti in infirmitate ejus.

LAudat eum feliceмque prædicat, qui perpendit apud ſe in afflicto, & calamitoſo, tum divinum judicium, ut is vel exerceatur, vel à majoribus malis liberetur, vel tolerantia ſatisfaciat: vel ut exploret Deus, ſeu notum faciat quo ſit quivis habitu, mitis, an ſævus miſericors, an crudelis: tum ſibimet evenire tantundem poſſe: tum qua ratione eumdem ſublevet. Nec abſolutè cenſet, quos Deus affligat, conſequens eſſe, ut miſeri ſint, & maledicti coram illo, ſicut de Iob judicabant amici. Cur autem ſit talis beatus, aſſignat, cauſſam, quia Deus ipſum, quando inciderit in ejuſmodi mala, liberabit, & in hoc, & in futuro ſæculo: eidem bene precatur à Deo, ne ſinat in malum incurrere, aut certè ut ab eo non vincatur ſed mox reſtitutus in priſtinum ſtatum valetudinis, aliarumve rerum ſecundarum, vivat fœlix, inimicorum libidini minimè traditus, nec permiſſus: quòd ſi decum-

Athanaſius quibus hunc Pſalmum præſcribat.

bet æger, ſoletur eum, ne ſuccumbat doloris acerbitate: quin etiam lectum, ac ſtratum evertat, ita ut ſanus exſurgens, eo non egeat: vel ſic illum allevet, ſoleturque, ſicut ſolent ſtragula, & culcitræ infirmorum excuti, verſari, inverti, ventilari; iidem etiam nunc in unam, nunc in aliam partem, latuſve converti, ut cubent molliùs, & morbi vim leviùs ferant.

a Matt. 25. 45. b Serm. 6. de jejun. ſeptimi menſis. c in c. 25. d Serm. 14. e Matth. 5. 3.

Patres accommodatè ad Chriſtum exponentes ajunt beatum illum, qui paupertatem, ac humilem, & ærumnoſam omnem vitam ipſius, pro nobis ſuſceptam, præ oculis habeat: & qui in quovis egente, atque calamitoſo, cui benignè faciat, intueatur eumdem illum, qui dicturus eſt in judicio *a*; *Cum uni ex minimis meis feciſtis*. Id etiam Leo *b* annotavit: & adhuc Hieronymus, in Iſaiam *c*, de Chriſto expoſuit: omnium verò copioſiſſimè ac elegantiſſimè Chryſologus *d*. His addit Euſebius, illum, qui conſiderans, Chriſtum, *beatos* dixiſſe *pauperes ſpiritu e*, paupertatem & humilitatem adamet, beatum cenſeri. Apollinarius, qui judicet beatum, ac divitem illum, qui propter juſtitiam delapſus ſit in paupertatem. Trevetus & alii ajunt, Salomo- B nem prædicare Nathan, quod ſui pauperis memor Davidi commendaverit, ut rejecto Adonia, regnum ipſi traderet: quem tamen etiam volunt Chriſti typum eſſe. Verum in enucleatione verborum alia notabuntur.

Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem.) De prima voce dictum eſt initio primi Pſal. Hieronymus omittit nomen *egeni*. Notat etiam Euſebius τὲρηται neque in Hebræo, neque apud ceteros extare: Theodoretus addit, neque in Syro: ſe tamen in quibuſdam exemplaribus reperiſſe. Dominus priore Pſalmo de nominibus πτωχός, πένης: Hebræum דל *dal*, *attenuatum* ſonat, *macie*, *morbo*; ſed latiùs etiam extenditur ad attenuatum, & carentem opibus, quique alterius egeat ope, opera, viſitatione. Pro, *intelligit*, idem Hieronymus reddit, *cogitat de paupere*, ut eſt quidem apud ſcholiaſtem Victorium, & Trevetum: apud Thomam verò, *conſiderat*. Codices enim regii nihil à noſtra editione diverſum, quod ad hoc ſpectat, referunt: Chaldæus vertit, *qui cogitat de rebus pauperis*, C utens pro *paupere* מסכנא *miſchena*, quem Itali *meſchino*, & uſurpans idem participium Hebræum משכל *maſchil*, quod importat attentam & accuratam cogitationem, ſtudium, ſollicitudinem, benignam curam, providentiam, gnavam & conſideratam operam. Apollinarius exponit περιέπεται, *curat*. Quod Latinè legimus in proverbiis *f*: *Doctrina viri per patientiam noſcitur*. Hebraicè שכל *ſechel*. Græcè eſt, ἐλεήμων ἀνὴρ μακροθυμεῖ, *miſericors vir patiens eſt*.

f cap. 19. 11.

In *intelligendi* verbo (quod cur in tempore præſenti exprimatur Ambroſius in Pſalmum 1. cauſſam reddit, quia in ipſo bono opere fructus percipitur) præter dicta Thomas poſt Caſſiodorum annotat, ut præveniat quis egenorum petitiones, non expectans ut petant, ſed quod volunt, ideſt, quod velle ſcit, non negans, nec *oculos viduæ* (quamvis nihil dicat) *expectare faciens g*. Eadem expoſitio Auguſtini alio in Pſalmo *h*. Ambroſius *intelligere* interpretatus, compati, haurire neceſſitates, ſcire quid mali inopia afferat indigenti. Præterea docet Leo *i* quibuſ- D vis inopiam cœlantibus præ verecundia ſubveniendum; tales intelligendos eſſe, ac ſublevandos ab occulta neceſſitate, ut hoc ipſo ampliùs gaudeant, quum & paupertati eorum fuerit conſultum, & pudori. Hoc ait Ambroſius *k* eſſe, non aures tantùm præbere pauperum precibus, ſed oculos; inveſtigando clanculatias neceſſitates eorumdem; exemplo Abrahæ, peregrinos præoccupantis *l*. Adde notiſſimum Nicolai exemplum, circa nubiles, ut alia prætermittam, quæ collegit Julius Fulcus de bono eleemoſynæ; ac bene toti notum orbi Gregorii XIII. recens exemplum, qui quotannis in urbe ſeptuaginta erogabat pauperes aureorum millia.

g Iob 31. 16. h in Pſ. 103. c. 146. i Serm. 4. de collect. Cur inopiæ ſubveniendum: & quomodo. k 2. Offic. c. 16. l Gen. 18. 1. Gregorii XIII. eleemoſynæ.

Significatur demum *intelligendi* verbo prudentia, diſcretioque; tum ne tumultuario mentis impulſu, quod monet Ambroſius *m*, tuas ſimul effundas opes, ita ut poſtea pœniteat: tum ut largitione ordinem ſerves, de quo Hieronymus *n*, jubens præferri domeſticos fidei, & inter hos, qui ob Chriſtum ſua omnia reliquerunt, aut per perſequutiones perdiderunt; &, ut ratio potior

m de Pœnit. c. 9. n Ep. 150. q. 1.

A habeatur bonorum, quàm qui tanta iniquitate, quanta paupertate ſcatent, niſi ſpes affulgeat emendationis. Intelligit *o* alibi hunc locum non ſimpliciter de illo, qui indiget eleemoſyna, ſed qui ſit pauper ſpiritu. Obſervat præterea *p* talem eſſe, quem jubeamur amicum facere *de mamonna iniquitatis*, ut recipiat nos *in æterna tabernacula q*: in vulgari paupere ſuſtentando eſſe opus eleemoſyna, in ſancto beatitudinis intelligentia, ut ei tribuamus, qui erubeſcit accipere, & dum acceperit, dolet: *metens carnalia*, & *ſeminans ſpiritualia*, quum alius inter ſordes, & illuviem flagret libidine, nec præſentia poſſidens, nec futura. Citat Auguſtinus *r*, neſcio ex quo libro Scripturæ, nec non Caſſiodorus, iſtam Sententiam, *ſudet eleemoſynam manu tua, quouſque invenias juſtum, cui eam tradas* ſive, des. Ad id faciendum ſuadet Auguſtinus *ſ* ſe ponere aliquid deſtinatum eleemoſynis: & *t* ut quiſque intelligat, atque attendat ſuper res ſuas, quid ex iis eroget: perfectam *u* eſſe miſericordiam, ut antè occurratur eſurientibus, quàm roget mendicus: dandum omnibus, ne cui non dederi- B mus, ipſe ſit Chriſtus, cuive dederimus ipſe ſit Chriſtus. Caſſiodorus verò cavet quod ſæpe Chryſoſtomus, ne nimis in egentium inquiramus mores, an eleemoſyna noſtra digni ſint. Sufficit, inquit, nobis ut nos dare aliquid malis artibus neſciamus; nec opiniones hominum captando elati, eleemoſynam largiamur; ſed operemur ſolo affectu ſubveniendi; quod nos præcipit Divinitas intueri: qui ſic dederit, etſi iuſtis non det, juſtè tamen omnibus erogabit. Sic ille, cujus conſilium quoque ſequar ut in laudes eleemoſynæ non digrediar, ſed ad Patrum tractatus remittam.

o in c. 3. Iſa. p Cont. Vigil. q Luc 16. 9. r in Pſ. 146. ſ Ibidem. t in Pſ. 103. conc. 3. u l. 50. hom. 39. Ante occurrendum eſurientibus quàm roget mendicus. Cur dandũ omnibus pauperibus.

Ex his unum ſatis copioſum confecit, quem antè dixi, Julius Fulcus, titulum imponens, de bono eleemoſynæ. Illa cautio, & circumſpectio erga illos, in quibus eleemoſyna diſtribuitur, iis convenit magis, qui alios aliis commendant. Eam Bernardus *x* adhibet ſcribens Rogerio Siliciæ Regi. Ait, beatum qui intelligit non ſuper cupidum, ſed ſuper egenum, & pauperem, illum, qui invitus petat, & verecundè accipiens *glorificat Patrem ſuum qui in cœlis eſt*. Adhuc C Ambroſius *y* ſcribit non requirendum largenti quod quiſque mereatur, quia miſericordia non de meritis judicare conſuevit, ſed neceſſitatibus ſubvenire; juvare pauperem, non examinare juſtitiam, *intelligere ſuper egenum, & pauperem*, qui compatitur ei qui advertit conſortem eſſe naturæ, qui cognoſcit quòd & divitem, & pauperem fecit Dominus, qui ſcit quòd ſanctificet fructus ſuos, ſi de his delibet aliquam pauperibus portionem: poſtremò *z*, qui quod intelligit ſenſu, etiam ſequatur operibus. Nihil enim prodeſſe miſereri, niſi alimoniam eidem largiaris & hoc eſſe, in genere loquendo, teſtimonia Dei intelligere *a*, operibus videlicet intellecta exercere. Eamdem notionem *intelligendi* verbum habet in illa Chriſti ſententia; *omnis b qui audit verbum regni, & non intelligit, venit malus, & rapit quod ſeminatum eſt in corde ejus. non intelligit*, hoc eſt, illius curam non habet, non meditatur, non fovet, non tegit quaſi terra cordis ſui, ſiquidem in non intelligendo culpam notat, quum tamen non intelligere non ſemper ſit culpa. Si dives ille non contentus fuiſ- D ſet judicio oculorum corporis, mentis ac fidei oculis intellexiſſet, atque credidiſſet, in mendico Lazaro, ſed & in quovis alio, latere perſonam Dei, & Chriſti, qui etiam à Martino, Gregorio, & aliis exceptus, aut eleemoſyna donatus legitur, ſub vili habitu: pro particula tecti, ſub quo flagitat recipi dare poſſe *æterna tabernacula c*: pro aquæ gutta, vel fruſto panis, torrentem voluptatis. Quod non vidit vivens, aut noluit videre, mortuus vidit; ſe in tormentis, lingua flammis ardente, nec extremo digiti Laxari refrigerationem concedi: Lazarum in ſinu Abrahæ. Si Samarit. ſciviſſet qui erat qui petebat ab ea bibere, petiſſet prior, & ſi ſciviſſet donum Dei, tanto fœnore propoſito, liberalior in dando fuiſſet *d*. Solis Thebanis mulieribus ferunt licuiſſe per Herculem in templum ipſius intrare, quòd ei aquam poſcenti liberaliter dediſſent, non tamquam Deo, quem non noverunt, ſed ut egenti peregrino, (ſic melior amicus Alexandri, qui βασιλευόφιλος, conſulens ei, ut regi, quàm Ἀλεξανδρόφιλος, ut privato commodoque amico) E contrario, ſi Hebræis credimus, uxor Loth in ſalis verſa ſtatuam eſt, quòd Angelos, etſi forſan minimè cogno-

x Ep. 207. y l. de Nabuthe c. 8. z in Pſ. 118. octon. 12. a Pſ. 118. 95. Teſtimonia Dei intelligere, eſt operibus intellecta exercere. b Matth. 13. 19. c Luc 16. 9. d Ioan. 4. 10. Solis Thebanis mulieribus in templum Herculis ingreſſus. Alexandri amicorum uter melior. Ab Hebræis de uxore Loth tradita.

ſcens eſſe tales, parùm humaniter tractaviſſet. *Beatus* A *qui non ſcandalizatur a in Chriſto*; nec ſpecies ipſius externa offenditur. Sprevit illum populus Hebræus à Pilato oſtenſum poſt flagellationem, quum diceret, *Ecce b, homo*. Sprevit Herodes tamquam fatuum *c*, vel egenum & pauperem. Patres porrò Concilii Aquilienſis, in Epiſtola ad Gratianum, Valentinianum & Theodoſium Imperatores, laudant Gratiani liberalitatem, & munificentiam, quòd nullus Sacerdos, ſeu Epiſcopus pauperiem, in tali hominum genere alioqui glorioſam ſubſidio veniendi ad Concilium deſtitutus, ingemuit: propterea in eo completum, quod iſtis vebis Pſ. continetur: *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem*. Nullus propriùs accedit ad Deum quam ſublevando alienam egeſtatem. *Deus, quis ſimilis tibi? eripiens pauperem de manu fortiorum ejus, egenum & pauperem à diripientibus eum d*. Hoc videtur quodammodo ſic intelligendo ſimilem reddi primæ ac puræ intelligentiæ.

a Matt. 11. 6. b Ioan. 19. 5. c Luc. 23. 11. d Tom. 1. Conc. edit. Rom. cap. 718.

In die mala liberabit eum Dominus.) Hæc & quæ ſequuntur, continere cauſſam putant, quare dixerit Da- B vid beatum eſſe, qui *intelligat ſuper egenum, pauperemque*, & ſic verba ſequentium verſuum optativi modi ſumenda pro futuris, ut etiam Hebraicè habentur, ita ut David, ſi de ſe loquatur, dicat, liberabit, aut liberet Dominus eo qui de malis meis prudenter judicant, & mei curam habent; ſicut mei curam geſſerunt in rebus adverſis, ita in ſuis experiantur liberalitatem liberationis Dei. Alii volunt eſſe verba ejus, *qui intelligit ſuper egenum & pauperem*, qui nempe quum videt illum, & bene precetur hac verborum formula, vel ei bene futurum prædicat. Sunt præterea qui hæc vocabula, *in die mala*, jungant prioribus, *beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die mala*, ideſt quum in aliquam adverſitatem inciderit, & dicit; *liberabit*, aut liberet *eum Dominus*. Non refert quomodo accipiamus, quoniam idem ſemper ſenſus præcipuus remanet.

Nullus proprius accedit ad Deũ quam ſublevando alienam egeſtatem. Pſ. 34. 10.

Dies mala ſignificat quodlibet calamitatis tempus, aut mortis, & judicii particularis, aut generalis judic. Plures de hac die judicii generalis interpretantur. Didymus etiam, Euſebius, Euthymius, Nicephorus, amplectun- C tur notionem primam; cui favet Symmachus, quem citant iidem Didymus, Euſebius, ac Theodoretus, dum nominat ἡμέραν κακώσεως, *diem afflictionis*, & Apollinarius ἀναγκαῖον ἦμαρ (quæ eadem ſignificatione dicitur etiam à prophanis auctoribus κακότης) quam LXX. πονηρὰν, ſicut & Pſal. 36. *e* καιρῷ πονηρῷ, *tempus malum*; de quo relege quæ ibi dixit. Affinis huic ſententia in Eccleſiaſtico *f*; *Concludo eleemoſynam in corde pauperis, & hoc pro te exorabit ab omni malo*. Illum & noſtrum locum Cyprianus *g* in hoc ſenſu explicat. *Malitiam* pro afflictione ſæpius uſurpant Sacræ litteræ ut Hieronymus *h* quoque annotat, & Tertullianus *i*, ac Damaſcenus *k*. Idem Hieronymus *l*, exponens verba Epiſtolæ ad Epheſios *m*, *ut poſſitis reſiſtere in die malo*, docet, & quum ab eodem Paulo *n* vocantur *dies mali*, ſignificari aut præſens tempus, propter anguſtias, & vitæ hujus labores, quia non abſque ſudore, & certamine pervenimus ad palmam; aut certè conſummationis, atque judicii, quando Diabolus inimicus, & vindex in ſua nos cupiet parte retinere. Locum verò hunc noſtrum ultimo iſto modo declarat, D quemadmodum Ambroſius in Pſalmo 36. & 37. non tantùm hoc loco. Hoc autem loco, in quo agnoſcit primam ſimul acceptionem, & quia *mundus in malo poſitus eſt o*. *& abundat (ſufficit) diei malitia ſua p*: *malum diem* judicii ait eſſe, & dici à Deo judice, ut ſciamus, quia ipſe nobis affectu noſtro loquendo compatitur: præterea quoniam tunc etiam ipſimet juſti in tantorum condemnatione hominum macerabuntur, quaſi ſuam putantes fratris ærumnam; ſicut è contrario Angeli in unius peccatoris abſolutione lætantur *q*. Idem in dictum Pſal. 36. priùs dixerat, objiciens ſibi quod *lætabitur juſtus quum viderit r vindictam*: & in alium locum reſponſum rejiciens, Pſ. 57. ubi habetur iſta ſententia, non expoſuit. In explanatione, 118. *ſ* obiter ſibi videri dicit lætari juſtum quia evaſerit, non quia impii puniantur. Concedi poteſt lætitia de vindice juſtitia Dei, triſtitia, ut non placet aliena pœna tamquam alterius malum, & diſplicet pęnæ cauſſa, quod eſt peccatum. Tamen omnibus penſatis non dubitant Theologi aſſerere, lætaturos, in judicio juſtos de damnatione reproborum: & videntur

e verſ. 19. f c. 29. 15. g de opere & eleemoſ. & l. 3. c. 1. Malitia pro afflictione. h in c. 2. Ioel & in c. 6. Ma. & Ep. 147. i 2. cont. Mar. k l. c. 1. 20. l in c. 6. Epi. ad Epheſ. m c. 6. 13. n Eph. 5. 16. o 1. Ioa. 5. 19. p Matt. 6. 34. q Luc. 15. 7. r Pſ. 57. 11. ſ Octona. 7.

A quoque negare triſtitiam: videlicet quia nulla afficientur ſympathia adverſus illos, ſive commiſeratione; & placebit eis pronuntiata juſtè in eoſdem ſententia; quamvis etiam abſque perturbatione inſultantis ac malignæ malevolæve lætitiæ. Egregiè Chryſologus *t* ait quod *in die mala* illi Deus liberator aſſiſtet, qui à malis pauperem liberarit: non videbit *diem malum*, qui *dies bonos* habere pauperem fecit: videbit *diem malum*, qui diem judicii ſine advocatione paupertatis intraverit: excuſari namque non poſſe, que fames pauperis accuſavit.

t Serm. 14.

Dominus conſervet eum, & vivificet eum.) Hieronymus, *cuſtodiet*, &c. in futuro, ſicut ſequentia cum Symmacho, quomodo etiam habentur in textu Hebræo, ut & præcedens, *liberabit*. Nihil refert optativus, an indicativi tempus futurum ſit: mutuum habent uſum, & certitudo facit impetrandi, ut quod oratur, jam impetratum cenſeatur, maximè verò ſi vota, preceſque hæ de Chriſto ſint, per *egenum* ac *pauperem*, ut ante vidimus, intellecto. Hugo, aut Alenſis, diſtinguit in præ- B cedentibus, in his, & in ſequentibus verbis ſex bona, quæ promittantur intelligenti *ſuper egenum, & pauperem*. Nam primum, eſt bonum vitæ æternæ, complectens omnia bona, & remotione malorum; de quibus in prioribus verbis hactenus: ſecundum eſt, in hac vita, gratia conſervans, quæ deſignatur poſitis his verbis: tertium gratia vivificans, *vivificet eum*: quartum, gratia conſummans, *beatum faciat eum in terra*: quintum, liberatio à peccatis, ex ſuggeſtione Diaboli, *non tradat eum in animam inimicorum ejus*: ſextum, liberatio à peccatis ex tentationibus carnis, *opem ferat illi ſuper lectum doloris ejus*, &c. Hæc eadem aſſignant operibus miſericordiæ cum ultimo ſepulturæ, quod eſt in hiſtoria Tobiæ *u*, & alia in Matthæo *x*, omniaque verſu uno comprehenduntur.

Sex bonorum diſtinctio. intelligenti ſuper egenum & pauperem.

Viſito, poto, cibo, redimo, tego colligo, condo.

u c. 1. 20. & ſeq. c. 2. 3. & ſeq. x c. 25. 35. & ſeq.

Conſervatur qui tegit: vivificatur qui cibat potatque: beatus ſit, qui viſitat: non traditur in animam inimicorum, qui redimit: opem ſuper luctum ſentit doloris, qui colligit: univerſum ſtratum verſatur in infirmitate ſa- C nitatem reſtituendo ei qui condit. Revera *pietas promiſſionem habet vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ y*: & compluresconſervationem, ac vivificationem de perſeverante & uſque ad æternam vitam perducente gratia intelligunt; reliqua de bonis hujus vitæ, & quidem naturalibus, licèt ſenſu myſtico etiam de ſupernaturalibus. Chryſologus *z* ait, qui audivit rogantem egenum, audire orbe toto pro ſe Eccleſiam verbis iſtis rogantem, ut Dominus conſervet, ne rapiatur ad pœnam: vivificet, ut reſurgat à mortuis & recipiat vitam: non tradat in manu inimici Diaboli, quem qui calcat inimicitiarum auctorem, deſpicit alios inimicos: adjuvet ſuper lectum doloris, dum anima preſſa corporis terra, cœlum repetere cupit: univerſum ſtratum verſet in infirmitate ejus, ut adverſa vertat in proſpera.

y 1. Tim. 4. 8. z Serm. 14.

Jacobus de Valentia, oſtendens, Chriſtum, qui dicitur *egenus*, & *pauper*, experiri alienam in ſe benignitatem voluiſſe in miſeriis, quibus originale peccatum ſubiecti ſumus, famis, ſitis, doloris, infirmitatis, carceris, D captivitatis, mortis, ſecundum enumerata ſeptem opera miſericordiæ, pro carcere, & captivitate, opinior, accipiens defenſionem ejus per Gamalielem in Concilio (quod neſcio unde probat) ut & pro infirmitate, quam nullam propriè paſſus eſt, unctionem à Magdalena factam, velut feſſo & laſſo: docet petere à Patre ſeptem præmia pro illis, qui ei ſubvenerant, proque aliis, qui pauperibus, & afflictis ſubveniant. Præmia enumerat, liberationem *in die mala*, hoc eſt, in die judicii, quando ipſemet Chriſtus dicet, *venite benedicti*, &c. conſervationem in gratia, ne ruant in mortale peccatum: vivificationem à morte peccati in vitam gratiæ, ſi fortè mortaliter peccaverint: beatitudinem in terra, nempe *in terra viventium*, ſeu, in gloria: liberationem ab anima inimicorum tum viſibilium, tum inviſibilium; auxilium in omnibus infirmitatibus, doloribuſque corporis: reſtitutionem in perfectam corporis ſanitatem, aut etiam in reſurrectione donum corporis glorioſi. Auguſtinus *a* narrat, Gennadio adoleſcenti faciendis eleemoſynis dediſſimo exemptum divinitùs in ſomnis dubium, quod habebat utrum ulla eſſet vita poſt mortem.

Septem præmia à Chriſto quibus poſtulata. a Ep. 100. De Generali adoleſcente ſcripta.

Caje-

Cajetanus exponit, Chriſtum pro nobis egenum, pauperemque, beatum fuiſſe ſecundum animam à primo puncto conceptionis: liberatum in die mala paſſionis per reſurrectionem: conſervatum ut nihil ei eveniret mali quod non vellet: vivificatum propter plenitudinem, gratiæ, & veritatis: beatum factum in terra, quia poſt Nativitatem, & jam in terra ſeparatus extra matris uterum, dictam beatitudinem animæ habuit, & à reſurrectione ante aſcenſionem, in corpore quoque beatus fuit: traditum non eſſe in animam inimicorum, ita ut, quod maximè volebant occidendo ipſum, exterminaretur nomen ejus, quum è contrario exaltatum ſit ſuper omne nomen, totuſque ad ipſum mundus converſus: opem divinam accepiſſe ſuper lectum doloris, ac univerſum ſtratum ipſius verſatum in infirmitate, paſſionis nimirum, quum tamquam in lecto ſtratoque jaceret in cruce ſummis doloribus affectus; tametſi etiam totum vitæ tempus appellari queat univerſum ſtratum Chriſti, quoniam ex quo natus eſt, cœpit pati atque in ſingulis delectabilibus, quæ quamdam rationem lecti habent, ideſt, quietis afflictus eſt.

Hæc omnia ſatis aptè dicuntur: ſed ſimplici litterali ſenſu (conſervare) pertinet ad cuſtodiam tutelamque adveſus mala, ſicut in Pſ. 15. *Conſerva me Domine, quoniam ſperavi in te.* Idem valet *vivificare*, nimirum etiam ſervare, & liberare. Conſtitutus in anguſtia, & afflictione mortuo ſimilis eſt, ut quem ei ſuccurritur, perinde videatur ac ſi denuo genitus eſſet, ac revixiſſet, quod propter eamdem rationem *recreandi* verbo ſolet explicari. Sic Habacuc *a* orabat Dominum, ut *opus ſuum vivificaret*, nempe populum Hebræum, quem peculariter alibi *b* Deus ipſe nominat *opus ſuum*, ac *manuum ſuarum*: & de eodem populo ita etiam loquuntur alii. Vivere dicitur qui ſanus & lætus vivit; unde quod Iſaias *c* juſſiſſe ſcribitur, *ut tollerent de ficis, & cataplaſmarent ſuper vulnus* Ezechiæ, *& ſanaretur*, Hebraicè eſt, & *viveret* ויחי *veiechi*. Apollinarius explicat cuſtodem, & curatorem vitæ.

a cap.3.2.
b Iſ.29.23. 45.11. Iſ.60. 21.
c 38.21.

Φρουρὸν ἔχοι βασιλῆα βίοιο ἅμα κηδεμονῆα.
Cuſtodem habeat regem vitæ, & ſimul curatorem.

d 6.Collat. ſacra.c ult.
e 1.Tim. 4. 8.

Benè diſputat Tilmannus Bredembachius *d* quid cauſſæ ſit cur non raro benefici magnis graventur infirmitatibus & moleſtiis, non obſtante hujus Pſalmi ſententia, & illa Pauli *e*, quòd *pietas promiſſionem habeat vitæ præſentis & futuræ*. Cum exemplis rationes quoque affert.

f Pſ.127.2.
g c.3.10.
Terra de cœlo dicta.
h Pſ.26.9.

Beatum faciat eum in terra.) Ad litteram intelligit de beatitudine, quam in bonis externis vulgo conſtituunt, & populus Hebræus plurimi faciebat. Sicut & in alio Pſ. *f*; *labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit*, & apud Iſaiam *g*, *Dicite juſto, quoniam bene, quoniam fructum adinventionum ſuorum comedet*: tametſi etiam de præmio bonorum operum æterno locus hic intelligi poſſit; & ille alius de utroque eum etiam Chaldæus paraphraſtes expoſuit. Beatitudo ſpei in terra eſt conſiſtens in virtutibus earumque operibus, ut demonſtrat Ruffinus. *Terram* etiam de cœlo dici, cœleſtiſque loco beatitudinis *h*, alibi docuimus. Addit Arnobius, Caſſiodorus, Ambroſius, & Pſalterium Ro-D manum, *& emundet in terra vitam ejus*, quod bene declarant iidem doctores duo poſtremi.

i Pſ.26.12.

Non tradat eum in animam inimicorum ejus.) Et hanc expoſuimus dicendi formulam ad illa verba *i*, *ne tradideris me in anima tribulantium me.* Ibi, & hic, idem Paraphraſtes pro *anima* voluntatem poſuit רעות *rabhuath*. Legit Ambroſius, Auguſtinus, Arnobius, Caſſiodorus, Pſalterium Romanum, *in manibus inimici ejus*. Pſalterium Ambroſianum, *in manibus inimicorum ejus*. Hieronymus in Commentario, *in manibus inimicorum ejus*. Hebraicè eſt ſecunda perſona, *non trades eum*, אל תתנהו *al thithenehu*. Quidam libri Græci, εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτοῦ: emendati εἰς χεῖρας ἐχθροῦ αὐτοῦ. Symmachus, εἰς ψυχὰς, ut Euſebius teſtatur, vel ut alii ψυχαῖς: Aquila, ἐν ψυχῇ: Theodotio, ψυχήν. *Manus* quoque legit Apollinarius.

Οὐδ᾽ ἐμὲ ἀντιβίοισιν ἕλωρ παλάμῃσι μεθείη.
Neque eum hoſtibus prædam manibus permittat.

Vim faciens Auguſtinus in ſingulari numero (inimici) Diabolum interpretatur, quem vocat Chriſtus *k inimicum hominum*. Ambroſius idem habet, *leonem* cum Petro *l* vocans, *qui circuit quærens quem devoret*: & quod alii legunt, *anima*, ait poni pro *manibus*: & Davidem maluiſſe Dei ſe committere manibus poteſtatique, quàm inſidiis inimicorum *m*, qui parcere ſua voluntate neſcirent. Ruffinus attendit dictum, *non tradet in animam*, non verò *in manus*, quia manibus traditi ſunt Martyres; ſed non *in animam* perſecutorum, qui quantum voluerunt, nocere, non potuerunt, ſcilicet non occidere animam, non delere nomen eorum, non extinguere religionem Chriſtianam. Si Diabolus *inimici* vocabulo ſumitur, nec manui, ſive manibus ejus traditur juſtus; hoc eſt, poteſtati, ſicut explicat Caſſiodorus, quoniam non permittitur quantum poteſt tentare, atque vexare.

k Matt. 13. 25.28.39.
l 1.Ep.5.8.
m 1.Par. 21 13.

Certè quod attinet ad eum, *qui intelligit ſuper egenum, & pauperem*, ut eleemoſynam faciat, eleemoſyna, ut dixit Raphael *n*, *non patietur animam ire in tenebras*. Hoc etiam velut *oleo inunctus miſericordiæ* dilabitur de B manibus dæmonum, quemadmodum Athletæ de antagoniſtarum, ſi externo ſint delibuti, ut notat Heſychius. Uſurpat verſum, iſtum tertium Eccleſia in litania pro Pontifice; quoniam tamquam capitis ſui, vitam ejus, incolumitatem, beatitudinem (à qua denominatur quoque tum abſtracta, tum concreta voce) etiam temporalem, ut juvat ad ipſiuſmet ſalutem, & commiſſis gregis, liberationem ab inimicis, tum internis, tum externis, maximè ſibi neceſſariam ducit. Sed & quum communis ſit Pater, illius eſt maximè intelligere *ſuper egenos & pauperes*, ut ſublevet omni opere miſericordiæ quoad licet. Quo in genere proferri poſſunt exempla Euthychiani, qui tam multos propria ſepelivit manu: Martini, & Gregorii I. qui adeò profuſi fuerunt in eleemoſynis, ut noſtræ memoriæ notiſſimum omittam Gregorium XIII. ut etiam priùs indicavi. Lege quæ Pſalmo 19. extremo dixi de publica oratione pro Rege, & Pontifici; ac de eadem re Joannem Stephanum Durantum *o*.

n Tob.4.11.
Verſus ab Eccleſia uſurpatus.
Pietatis exempla.
o 2.de ritib. Eccl.c.33.

Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris ejus.) Hie-C ronymus, *Dominus confortabit eum in lecto infirmitatis.* Hoc valet סעד *ſahhad*, & *roborare*, confirmare, fulcire, ſuſtentare. Qui mœſtus eſt, afflictove animo, in lectum ſe conjicit, quaſi exanimatus dolore, ac triſtitia, viribus languidis reſolutus, vixque ſe movere valens, ut Amano contigit ſuper lectum *p* reginæ. Significari quoque poteſt revera ex morbo decumbens, *Lectum miſeriæ* à Symmacho; ab Aquila, *grabatum miſeriæ* dictum notat Ambroſius: expreſſius autem LXX. *lectum doloris* putaviſſe dicendum.

p Eſther.7.8.

Præter myſticum ſenſum, quod *lectus animæ* caro infirma ſit, deque paralytico poſt reſtitutam valetudinem juſſo tollere grabatum *q*, & Paulo *corpus mortis* deplorante *r*; & quòd voluptates externæ præſentis temporis permixtæ ſint doloribus; & quòd carni alienæ corporaliter ſubvenienti ſuppeditet vires Deus ad externam imbecillitatem ferendam, & ad ejuſdem quoque libidinem tenendam, portandam, frænandam, quam tropologiam D Auguſtinus præterea, & alii afferunt, juxta illud etiam Job *ſ*, *increpat quandoque per dolorem in lectulo*; qua de re dixi nonnihil Pſalmo 6. *t* & 37. *u* affirmat Ambroſius, his verſiculis utendum apud eos, qui diutiùs infirmitate corporis detinentur, ut habeant medicinam Dei, quò ſani eſſe mereantur. Lege eumdem Ambroſium *x*. Hinc eleemoſynæ fructum Cyprian. *y* colligit, exque Raphaelis teſtimonio *z*, ut liberet à morte; item Nabuchodonoſor exemplo, qui Danielis *a* præcepto de eleemoſyna ſi obtemperaviſſet, & adverſa, quæ viderat, & infeſta, evadere & vitare potuiſſet. Profert præterea ſuſpenſam in Tabitha mortem, ſpiritumque redditum precibus Petri miſericordis fœminæ meritis *b*. Super durum, flammeumque, & acerbiſſimi doloris lectum Laurentii, qui ſuper egenos ac pauperes diſtributis theſauris intellexerat, opem tulit Deus, inſperſit in hoc ſacrificium craticulæ oleum, quo ignis devotionis vehemebtiùs arderet, & hilariùs alacriùſque tormentum tantum pateretur. Opem, Chaldæus, Dei explicat, *ut appareat Deus ſuper lectum*, ויתגלילה *vaiihgalileh*. Poſſunt hiſtoriæ produci eorum, quos Deus viſis, ſonis, cibis, aliis modis mirabiliter recreavit in lectulis propter ægritudinem jacentes, cujuſmodi Anſelmus, Thomas Aquinas, Franciſcus.

q Luc.5.24. Ioan. 5.8.
r Rom.7.24.
ſ c 33. 19.
t verſ.7.
u verſ. 1.
Apud quos horum verſiculorum ſit aptus uſus.
x 3.de Virg. & ſerm.1.de adventu.
y de oper. & eleemoſ.
z Tobiæ 12.9.
a c.4. 24.
b Act.9.40.

Uni

Univerſum ſtratum ejus verſaſti in infirmitate ejus.) Hieronymus, *totum ſtratum ejus verſaſti ægrotatione ſua.* Mutatur perſona pro *vertit*, aut *vertet*, aut *vertat*, vel eſt ex abrupto apoſtrophe ad Deum. Ad litteram ſignificatur fore, ut Chryſoſt. *a*, Theodor. Euthymius, Nicephorus, explicant, ut decubitum infirmitatis, ac infirmitatem Deus in ſanitatem mutet, lectum infirmitatis in lectum ſanitatis. Præterea ſenſus eſt, fore ut Deus tamquam diligens famulus componat, ſternat, vertat, angulos ac latera ventilet, & explicet ſtrati, aut aliud ſubſtituat, ut molliùs æger cubet: nempe remittente vi morbi; unde fiat etiam ut percommodè vertere per ſtratum ſe poſſit pro arbitrio, non egens alterius miniſterio. Thomas exiſtimat, ſignificari neceſſitatem auxilii, quia præ magnitudine infirmitatis continuè vertatur per lectulum. Idem Chryſoſtomus *b* explicat *lectum doloris*, diem mortis, qui moleſtus eſt propter metum judicii, & *ſtratum in infirmitate*, tentationes; eo autem Deum tempore opitulari amatoribus pauperum ac eleemoſynas remunerare. Addit, videri prædictionem de paralytico, *qui intellexit ſuper egenum, & B pauperem* Chriſtum, credens potentiæ ipſius, ideoque ille verſavit ejus ſtratum infirmitate, & in lecto doloris opem tulit, ſurgere incolumem imperans, tollere grabatum, ambulare *c*. Hoc ipſum tradit Heſychius, aut Hieronymus, nec non Ambroſius ſerm. 1. de adventu. Sed potiùs eſt ſenſus myſticus, cujus item generis alios antea attigimus.

a Hom 1.
b Hom.2.
c Ioan 5.8.
Agelli expoſitio improbata.

Is quem Agellius litteralem facit, adverſari mihi litteræ videtur, ſicut & ab aliis explanatoribus abhorret. Tunc, ait, maximè opem ferat Deus ſuper lectum doloris, & quando doloris morbique vi oppreſſus decumbet; præterea quum tu ò Deus, verſaris omne ſtratum ejus in infirmitate ejus, auferendo illius quietem, hancque in contrarium vertendo, & efficiendo, ut quod valenti ſtratum quies eſt ſit idem labor ægrotanti, atque moleſtia. Ut hic conſiſtere ſenſus, dici deberet verſaſti infirmitatem, ad indicandum converſionis mutationiſve terminum ad quem; cujuſmodi terminum ut Agellius oſtendat, ſimulque ſenſum illum ſuum confirmet, citat ex Pſal. 31, *d Converſus ſum in ærumna mea dum configeretur ſpina*; ubi peccat quod auferendi in accuſandi caſum mutet. Denique ſicut idemmet eodem loco annotavit, verſare, vel convertere ex una in aliam rem, quum quis dicitur, non ſolet poni particula, ſeu ſervilis littera ב *be*, denotans *in*, & requirens ablativum, ſed ל *le*, quod jungitur accuſativo *e*, *convertiſti planctum meum in gaudium*, למיחול *lemechol*, εἰς χαρὰν, & *f qui convertit mare in aridam*, ליבשה *leiabbſcha* ὡς ξηράν.

d verſ 4.
e Pſ.29.12.
f Pſ.65.6.

Fateor, Hieronymum, Auguſtinum, & alios exponere, quòd omne id, ad quod homo quietis ac ſolatii cauſſa, ſe, etiam licitè, convertit, Deus ei in amaritudinem convertit, ut doceatur amare meliora per amaritudinem inferiorum. Vel de Chriſto, quod ejus Deus carnis infirmitatem verſavit in ſalutem ſuam per reſurrectionem, & ipſe Chriſtus, ſeu Pater per eum, in infirmitatibus ipſius, præparavit nobis noſtra; quia, ut loquitur Ambroſius *g*, Chriſtus corpus doloris, ac ſtratum infirmitatis ſuæ convertit in commodum carnis humanæ; & paſſione infirmitas eſt ſoluta, mors reſurrectione. Qua ratione in quo Chriſtus eſt paſſus, & tentatus, potens, factus eſt, & eis, qui tentantur auxiliari *h*. Gregorius *i*, item *ſtratum verſari* docet *in infirmitate*, quando dum nos tentatio carnis concutit, tremefacta noſtra infirmitas, etiam mentis cubile confundit. Ubi ſtratum, lectum & cubile, non pro carne, ſicut alii, ſed pro ſecreto ſumit cordis: ideſt, quemadmodum & in aliis locis ſcripturæ *k*, quæ affert. Ruſum *l* Ambroſius *in infirmitate verſari ſtratum* dicit, præcipuè martyris, quia infirmitas illius paſſione ſolvitur, mors reſurectione: diviti in inferno *m* non fuiſſe reclinationem, juxta illud Pſalmi 72. *n*, ut iſte legit, *non eſt reclinatio morti eorum*: quod nos, *non eſt reſpectus*, nec enim ſe totum quiviſſe ad Abraham erigere, ſed oculos dumtaxat elevare *o*, nec fuiſſe firmamentum in plaga ejus, quia nihil proſunt flagella poſt mortem. Præterea *p* Dominum ait convertere *ſtratum ejus in infirmitate*, quum qui fuerat adulter, iracundus, petulans, cunctorum ſcelerum infirmitatibus plenus aſſuetum illius corpus malo, verſando efficit ut ſit caſtus, humilis, modeſtus. Illud quod Ambroſius

g 3.de Virg.
h Hebr.2.18.
i 8.mor.c.13 vel 17.
k Iob.7. 13. Cant 3. 1.
l in Pſ. 72.
m Luc.16.22 & ſeq.
n verſ.4.
o Luc.16.23.
p Serm.1.de Adventu.

Aſſerebat de prætereunte infirmitate; attingit etiam Bernardus *q*, agens de ſtatu ſanctorum, quia converſa eſt *anima* eorum *in requiem* ſuam *r*: & ſunt *in cubilibus*, in quibus non compunguntur *ſ*: adde, ſed ubi lætentur exultantes in gloria *t*. Verùm in his non ſpectatur infirmitas tamquam terminus ad quem, ſed ut inſtrumentum, & medium, quod indicat præpoſitio cum ablativo, videlicet, ut in infirmitate vel ex infirmitate, vel per infirmitatem illud ſequatur, ut ſtratum quietis verſetur in ſtratum inquietudinis, atque turbationis: aut in bono ſenſu, ut Deus per infirmitatem Chriſti paſſionis verſarit ſtratum carnis ejus infirmæ, in ſtratum quietæ & immortalis: conſequenter verò & nobis talem effectum per merita ejuſdem conceſſerit. Denique *in infirmitate alicujus verſari ſtratum* ejus, poſſet intelligi, dum eſt in infirmitate, verſari ſtratum, vel, ut molliùs reddatur, vel, ex eo ſtratu infirmi, evadat ſtratum ſani, ſive, in ſanitatem reſtituti, quemadmodum jam priùs diximus. Apollinarius optimè ſenſum expreſſit.

q Serm.2.de omnibus S.
r Pſ 114.7.
ſ Pſ.4 5.
t Pſ.149.5.

Δέμνια οἱ μετέθηκεν, ἔλυσε δ᾽ ἐκ νόσου,
Strata ipſi tranſpoſuit, ſolvit verò curas (ſive moleſtias) *morbi.*

Ubi quum tertiam ponat perſonam, legit fortaſſis, non ἔστρεψας, ſed ἔστρεψεν, aut ſenſum attendit, non verba. Lege hoc loco apud Ambroſium luctatoris exemplum, qui ſe ſubjicit, ac verſat, ut effundat ſternatque adverſarium, ſic verò & Chriſtum feciſſe demonſtrat.

Verſ. 5.) Ego dixi, Domine miſerere mei, ſana animam meam quia peccavi tibi.

ÆGER in lecto jacens, ac doloribus vexatus, morbique perpendens cauſſam peccatum; ſupplex id confitens, deprecatur mitiùs agi ſecum, & valetudinem reſtitui corporis, ſimul reſtituta, & quidem priùs, ac potiſſimùm, ſanitate animæ. Sub hoc typo Chriſtus, qui C infirmitates noſtras tulit, & dolores noſtros portavit, adeo ut leproſus haberetur, afflictus, percuſſus humiliatus à Deo; & peccatorum induens perſonam, multorum imo omnium in ſe *peccata tollens u*, atque pro nobis factus *maledictum x* & *peccatum y*, ideſt, hoſtia pro peccato expiatoria, per proprios dolores, mortemque, implorat ſanitatem ſibi; hoc eſt, membris ſuis, in quibus cenſetur peccaviſſe, ſuſcipiendo, ac transferendo in ſe debita illorum ſolvenda; pro quibus quum pretium ſolvat, & fidem, ſive fidei juſſionem præſtando liberet, exigit viciſſim veluti teſtimonium receptorum creditorum, ut in poſterum liberi remaneant debitores, & quod conſequens eſt, reſtituantur priſtinæ gratiæ amicitiæque, in quo animæ ſanitas & ſalus conſiſtit.

u Iſ.53.12.
x Gal.3. 13
y 2.Cor.5 21.

Illuſtrari hæc expoſitio communis poteſt atque dicendi modus iſte, quo ſponſor fideive juſſor, propter id vinculum peccare dicitur, verbis Judæ ad patrem Jacob, ut impetraret deductionem fratris minimi Beniamini ad Ægypti prætorem Joſeph fratrem adhuc ignotum *z*. *Ego ſuſcipio puerum*, inquit, *de manu mea, requirere illum: niſi reduxero, & reddidero eum tibi; ero peccati reus in te omni tempore.* Athanaſius præter ſenſum iſtum, expli-D cat etiam Davidem orare pro ſe, non pro corporis morbo; ſed ut qui unum ſe poſſe ex his eſſe, qui in egenum & pauperem Chriſtum crediidiſſent. Caſſiodorus idem innuit; vel universè ſermonem eſſe de oratione fidelium, tribulationes patientium, quarum agnoſcant peccata cauſſam eſſe, & ea ſibi ignoſci petant. Didymus addit, præterea orationem Chriſti eſſe pro diſcipulis, quos tamquam ejus animam exiſtentes, tempore paſſionis, contigit ægrotare; ideſt, peccare quum omnes ipſum reliquerunt, & abierunt *a*: Petrus verò ter etiam negavit *b*: Trevetus volens ſub figura illa Davidis loquentis de ſubſtituendo Salomone in Regem pro Adonia, qui regnum occupabat, ait, occurri objectioni, quod non videatur debuiſſe Salomonem, regnare, quia filius fuit Berſabeæ, cum qua David per adulterium peccaverat; Davidem verò reſpondere, ſe petiviſſe à Deo remiſſionem illius peccati; & de impetrata bene ſperare. Poſſet item dici dum laboraret gravi morbo, revocaſſe cogitationem, ad præcedentia peccata, & pro his oraviſſe, vel

z Gen.43.9.
a Matt.26. 56.
b Ioa. 18.27

certè

certè pro temporalis pœnæ debito, cujus partem ſe tunc ſolvere credebat, poſtulans & iſtam condonari ſicut culpæ, ac reatus æterni veniam fuerat conſequutus. Ambroſius & Lyranus putant, ipſorummet peccatorum veniam à Chriſto Davidem petiviſſe, cujus credebat divinitatem. Infert Ambroſ. quum in aliquo ſumus, adverſus inimicos Dei, certamine conſtituti, ut imploremus ejus auxilium peccata confitendo, ut ſanati reſiſtamus: vulnus namque medicum quærere, medicum exigere confeſſionem. Ruffinus de eadem confeſſione multis diſſerit.

Ego dixi,) Symmachus, ἐμοῦ λέγοντος, *me dicente* Alii, *ego dicebam*, dum nempe in eo res meæ ſtatu eſſent, quum tam afflictus. Vel hinc ego quoque dico. Notant autem Chryſoſtomus & Heſychius emphaſim in pronomine, quaſi Chriſtus de ſe, ut Deo, loquens diceret: *Ego ſum qui ſum a*: ego, *qui in Patre & Pater in me b*: ego unum cum illo c æqualis cum ipſo poteſtatis, & paris honoris.

a Exod. 3. 14 b Ioan. 14. 10 c c. 10. 30.

Sana animam meam, quia peccavi tibi.) Refert Valentia litteram Hieronymi habere, *Sana animam meam, quia peccavit tibi*. Sed quos legi codices, & qui editionem Hieronymi ſequitur Trevetus habent ſicut eſt in noſtra. Symmachus, καὶ εἰ ἥμαρτον σοι, *etiam ſi peccavi tibi*, ut notant Didymus, Theodoretus, Chryſoſtomus: itaque Hebræi etiam aliqui exponunt. Ut ſit ſenſus, licèt peccaverim & graviter quidem, tua miſericordia major, & illius de potiorem habere rationem decet. Ambroſius item obſervat dicere Davidem, *peccavi tibi*, quod dicit præterea in Pſalmo 50. d quoniam ipſe etſi legibus, quaſi Deus, non tenetur humanis, Deo tamen obnoxium ſe pro peccatis ſuis eſſe cognoſcebat: Ruffinus, idem ſibi velle, atque coram te, vel, contra te: vel rationem tibi redditurus pro peccato: Auguſtinus, denotare pœnitentem ſibi ſe ipſimet peccati cauſſam adſcribere, non fortunæ, & fato: nam adulterium Veneri: latrocinium Marti, avaritiam Saturno. Adde, non prætexere aliam ullam cauſſam externam tribulationis, ſed ſolum peccatum ſuum. Idem diſputans contra Pelagianos e; hinc argumentantur non ſolum corpus, ſed etiam animam infirmam factam eſſe peccato: hoc autem quamvis careat ſubſtantia; potuiſſe animam vitiare, quia Deus animæ cibus eſt, à quo, per inobedientiam recedendo, & non valendo capere quod debuit, meritò dicere potuit peccator; ut *fœnum aruit cor meum, quia oblitus ſum comedere panem meum f*. Quamquam per *animam*, cujus petitur hoc loco ſanitas, intelligi more ſcripturæ, totus homo poteſt; nomine autem *ſanitatis* ea, quæ corpori convenit, cujus cauſſa prima originale peccatum eſt, non rarò etiam proxima peccatum aliquod actuale. Minatus eſt Deus varium morbi genus peccaturis g; & peccantibus immiſit h: & obedientibus averſurum ſe promiſit; *ego enim*, inquit, *Dominus ſanator tuus i*. Idcircò Chriſtus paralytico uni dixit priùs, *dimittuntur ibi peccata*, quàm, *ſurge & ambula k*: alteri poſtquam ſanatus eſt, *Ecce ſanus factus: jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat l*. Ut plurimùm ex intemperantiæ vitio, paralyſis oritur: ut non ſine cauſſa paralytico curans Chriſtus, de peccatis mentionem fecerit, quum & comeſtio pomi vetiti fuerit, contra temperantiam. De priori paralytico agens Hieronymus m; *datur*, ait, *nobis intelligentia propter peccata pleraſque evenire corporum debilitates*: & idcircò forſitan dimittuntur priùs peccata, ut cauſſis debilitatis ablatis, ſanitas reſtituatur. Paulus quidem ſcribit, inter Corinthios, infirmos multos fuiſſe, at etiam dormiviſſe, ideſt, mortuos eſſe propter negligentiam, circa corpus Chriſti n. Exiſtimarunt nonnulli quotquot Chriſtus corpore, animo quoque prius curaviſſe. De Malcho non credo o ſed nec affirmaverim liberè de aliis, à quibus nullam antea diſpoſitionem exegiſſe, ut fidei, aut ſimilem, Chriſtum conſtet.

d verſ. 6. e de rat. & grat. c. 19. & 20. Non ſolum corpus ſed anima infirma facta eſt peccato. f Pſ. 101. 5. g Levit. 26. 16 & ſeq. Deut. 28. 15. & ſeq. h 2. Reg. 24. 1. 4. 5. c. 15. 2. p 21. c. 26. n. 12. Iſ. 38. 2. i Ex. 15. 26. Deut. 7. 15. K Matt. 9. 5 l Ioan. 5. 14. m in cap. 9. Matth. n 1. Cor. 11. 30. o Ioan. 18. 10

Curari corporis valetudo poteſt debetque, ſed animi multo magis, contra quam plurimos facere queritur, graviter & prolixè Chryſoſt. p, lectu omnino dignus. Auctor Eccleſiaſtici q ſic ſuadet uſum medicinæ, ut à Deo tamen afferat eſſe omnem medelam atque medicamenta & ſcientiam: hortatur verò etiam ſic in infirmitate non deſpicere ſeipſum, videlicet non abhorrendo à medicamentis, dando locum medico, honorando illum, utendo operibus ejus neceſſariis, ut in primis ores Dominum qui curabit te, ut avertas te à delicto, & dirigas manus, & ab omni delicto mundes cor tuum, & recurras ad aliorum preces, ſanctificiaque, tum ad ſanitatem recuperandam; tum ab obtinendam remiſſionem peccatorum: ait præterea; officium boni medici eſſe, non ſolùm remedia morbis applicare, ſed etiam Deum orare ut ea ad ægrorum ſanitatem dirigat, & fortunet: quamvis hoc alii malint de ſacerdote ſpiritualique medico, intelligi. Denique monet peccata cauſas eſſe morborum, dicens quòd qui delinquit in conſpectu ejus qui fecit eum (hoc eſt quod hic dicit David, *peccavi tibi*,) incidet in manus medici, à quo nimirum gravia ſæpe ægri ferre coguntur, & multas impenſas facere.

Curanda corporis valetudo ſed animi multo magis. p Hom. 75 in Mat. & Hom 37. in Joan. q c. 38. 3 & ſeq. uſque ad 16. Boni medici officium.

Locus certè hic totus quem tantùm perſtrinxi, moralis valde, propoſitio plurimum conducit; eritque per ſingula diligentius enucleandus à te. Quid? quod Zamolxis apud Platonem r, qui etiam probatur à medicis Thracibus Deus, dicebat, quemadmodum non eſt conandum oculos ſanare ſine capite, neque caput ſine corpore, ita neque corpus ſine animo: & illam eſſe etiam cauſſam, cur Græcorum multorum cognitionem fugiant plerique morbi, quòd totum ipſum, cujus maxima cura gerenda erat, negligunt, hoc eſt, animum; qui primum, & maximè curandus ſit, ad hoc ut non modo caput, ſed univerſum etiam corpus rectè habeat. Tradunt id quoque alii optimi medici cum Galeno, videlicet συμπάθειαν inter animum & corpus, ita tamen ut ſumma poteſtas ſit penes animum, vel ad bonam, vel ad malam corporis conſtitutionem, proptereaque animum expurgari oportere ut corpus expurgari ritè poſſit. Una inter alias ratio, cur in Chriſto, & ejus matre nulli credantur fuiſſe morbi corporis, quia nullum in animo vitium, vel immoderatio paſſionum, unde illi ſæpenumero exiſtunt, ſed cum perfectiſſima conſtitutione corporis, animum optimè compoſitum, ac prudentiſſimum in cavendis noxiis habebant. De Deipara diſertè traditur à Sophronio ſ: de Chriſto lege B. Thomam t, & Suarez noſtrum u, Cajetanum x, Abulenſem y, quæque dixi in priorem Petri Epiſtolam z: de Maria eumdem Suarez noſtrum a, & Galantinum b. Scripſit Joannes Baptiſta Codrunchius de boni & Chriſtiani medici officio pium ac doctum librum. Chiſtiano medico injunctum ſeverè eſt in Concilio Lateranenſi ſub Innoc. III. c, ut ægrotum ante omnia moneat, & inducat, ut medicum advocet animarum, ut poſtquam fuerit de ſpirituali ſalutè proviſum, ac corporalis medicinæ remedium ſalubriùs procedatur: quum cauſa ceſſante, ideſt, peccato, unde provenit infirmitas corporalis, ceſſet effectus. Pœnam tranſgreſſori Concilium infligit, ut tamdiu ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, donec ſatisfecerit competenter. Sed Pius V. anno primo Pontificatus ad hoc decretum quod innovavit, adjunxit præceptum, ne tertio die ulteriùs viſitet, ſi æger monitus, non ſit confeſſus, & de confeſſione facta, confeſſoris teſtimonio ſcripto conſtiterit: præterque dictam pœnam, decernit infamiam, privationem gradus medicinæ, quo medicus inſignitus erat, ejectionem à Collegio, & univerſitate Medicorum, mulctam pecuniariam arbitrio Ordinarii; vult etiam exigi ſolemne juramentum ab eo ſuper hac re, qui in poſterum in medicina doctoretur, aut cui medendi facultas à quovis Collegio, & univerſitate concedatur; adempta his poteſtate alios ulterius doctorandi, niſi juramentum id exegerint.

Zamolxidis apud Platonem verba. r in Carmid. Cura in Chriſto & matre nulli fuerint morbi. ſ Ep. ſynodali in 6. ſ. actione 11. t 3. p. q. 14. u 3 p tom. 1. diſp. 32. x Tom. 2. opuſc. 13. y Parado 3. c. 21. Ab Innoc. III. & Pio V. decreta circa ægros & medicos. z in cap. 2. a 3. p. tom. 2. diſp. 2. ſect. 2. b l. 7. c. 10. c c. cum infirmitas de pœnit. & remiſſ.

Quod ſi locum hunc noſtrum de ſanitate animæ, ut pars à corpore diſtincta eſt, ſumamus; & de morbo ſpirituali culpæ, apta ratio poſtulandi ſanitatem à Deo, quia peccaverit ei; quoniam ſolus ipſe eſt *qui deleat iniquitates d*: ſolus qui condonare offenſam læſæ Majeſtatis ſuæ poſſit: ſolus qui juſtificet, gratiam det ſanctificantem; ſolus malè ſit valentibus idoneus mendicus e) ('ἰῶτ ab ἰάω dictum, nempe per quamdam litterarum affinitatem, Cyrillus Hieroſolymitanus f aliique notant) ſolus qui ſi ſanet, ſanabimur, ſalvi erimus ſi ſalvet g: ſolus qui miſericordia infinita mederi poſſit miſeriæ infinitæ, ideſt peccato quod *miſeros facit populos h*, & quoniam qui *confitetur peccata, miſericordiam* (ex promiſſo divino) *conſequitur i*: ſolus qui percuſſit, ut proinde non alius quàm ipſe ſanare valeat k. Similis alio in Pſalmo ratio, *Propter l nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo, multum eſt enim*; ubi conſule quæ dixi. Qui dicit, *ſana*, non deſperat, quòd nulla futura ſit ſanitas m, aut quaſi inſanabilis ſit fractura n.

d Iſ. 43. 25. e Matt. 9. f Catech. 10. g Jer. 17. 14. h Pro. 14. 34 i Pr. 28. 13. K Deut. 32. 39. l Pſ. 24. 11. m Jer. 14. 19. n c. 30. 9.

Porrò *ſanandi* verbum, ut ad animam ſpectat, innuit effe-

effectum gratiæ, ut infirmitati naturæ ex peccato ſequutæ medeatur; cum quo ſunt alii ratione ſaltem diſtincti, videlicet efficere juſtum, Deo gratum, tribuere jus ad vitam æternam, tamquam filio Dei adoptivo, peccata remittere. dare valorem dignitatemq; mereri operibus. Vitium contra naturalem eſt, ait Auguſt. a quod utique ſanat gratia; propter quam Deo dicitur; *Miſerere mei, ſana animam meam, quoniam peccavi tibi*: & b lex, inquit, dicit, *Non concupiſces*; fides c dicit, *ſana animam meam, quoniam peccavi tibi*, gratia dicit, *ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne quid deterius tibi contingat* d, ſanitas dicit; *Domine Deus meus clamavi ad te, & ſanaſti me* e. Defectus, quos attulit peccatum naturæ, non eſt difficile cognoſcere ei, qui ſciat, ſublato juſtitiæ originalis retinaculo, diſſolutum eſſe convenientem ordinem partis inferioris cum ſuperiore, & hujus cum Deo, ita ut, & ſpoliati, & vulnerati fuerimus f, tametſi, nulla potentia vel perfectio intrinſeca naturalis ullam ſit paſſa jacturam in ſe. Poteſt alius etiam error refelli, animam eſſe particulam quandam naturæ divinæ, aliquidve de ipſa Dei ſubſtantia, de quo errore g Thomas; nam non peccat Deus, ſicut peccat anima. Lege quoq; Auguſt. h, & Leonem i.

Recitat Eccleſia verſiculum iſtum quotidie in feriali officio ad tertiam, cum capitulo ex Jeremia K, *Sana me Domine, & ſanabor*, &c. quia, ut obſervat Thomas, fide & operatione Trinitatis remittitur peccatum. Adde quòd hora tertia damnatus Chriſtus, & intra illud ſpatium verſus terram crucifixus.

a de ſol. & li c. 27 b c. 30 c Ex. 20. 17 d Joan. 5. 12 e Pſ. 29. 3 f Luc. 10. 30 Error refutatus eorũ qui animã divinæ naturę particulam volunt. g 1. p q. 50. a 1 5 h Ep. 28 i Ep. 93 ad Turib. c. 5 Verſiculus hic ab Eccl. recitatus. K c. 17. 14

Verſ. 6.) Inimici mei dixerunt mala mihi: Quando morietur, & peribit nomen ejus?

Verſ. 7.) Et ſi ingrediebatur ut videret, vana loquebatur: cor ejus congregavit iniquitatem ſibi.

Egrediebatur foras, & loquebatur.

Verſ. 8.) In id ipſum adverſum me ſuſurrabant omnes inimici mei adverſum me cogitabant mala mihi.

Verſ. 9.) Verbum iniquum conſtituerunt adverſum me: Numquid qui dormit non adjiciet ut reſurgat?

EGeo proculdubio vehementer medico, ac remediatore magnorum malorum, ac morborum meorum; quoniam ad eorumdem cumulum etiam quum illud dicebam; *Domine miſerere mei: ſana animam meam quia peccavi tibi*; acceſſit amara inimicorum inſultatio, atq; imprecatio. Hi quum nihil avidiùs appeterent quàm me proditum & extinctum ſecundùm vitam, ſecundùm poſteritatem, ſecundùm famam, illud quotidie clamoribus importunis vociferabantur inter ſe, non ferentes differri deſideria ſua iniqua; ecquando tandem interibit iſte, ſimulq; cum morte, omniſq; memoria illius abolebitur? Quòd ſi quis ex illo improborum manipulo unus aut alter viſebat me in cubili jacentem, vana fictaq; oratione officioſum ſe ſimulabat, & meo mœſtum morbo; nil interim magis habens in optatis quàm exitium ſuum; ſed & ob ſpem lætus apud ſe, quam de illo colligebat, ex inſpecta conſiderataq; in valetudine mea. Spem porrò, ac lætitiam illam ſuam de interitu meo continere intra ſe non valens; proripiebat illico ſe foras; ut cum ceteris hoſtibus meis, ſodalibus ſuis, velut nuntium bonum communicaret. Tunc unà omnes diverſa de me, & contra me dictitabant, ac deliberabant. Illud unum deniq; ut certum, præ ingenti adverſus me odio ponebant, & definiebant; non poſſe me ampliùs convaleſcere; ſed ex gravi morbo periturum, ita ut nulla ratione valerem evadere, multoq; minùs poſt mortem reſurgere.

Trevetus pergens in illa ſua ſententia, ut ſit Pſalmus de felici imprecatione in Natham faventem Salomoni contra Adoniam, quæ hactenus abſoluta eſt; ait, deinceps exponi conſpirationem pro Adonia; & eſſe ſenſum quòd Joab caput conſpirationis, & conſpiratores, dum vellent decretum Davidis ac Dei de conſtituendo rege Salomone impedire, dicebant inter ſe; quando morietur David, & quando peribit nomen ejus, quod perpetuare per Salomonem intendit? Joab, aut etiam alios ſpecie quadam officii obſequiique, viſiſſe Davidem decumbentem: vana loquutos illi, comparataq; ad gratiam & amicitiam: maligna conſilia in reditu ad ſuos retractaviſſe, penituſque ſibi perſuaſiſſe moriturum brevi Davidem: nec periculum eſſe, ut ne ille denuo exiſtens, aliuſve ullus obſiſteret voluntati, & decreto, quo regiam Adoniæ dignitatem conferre conſtituerant.

Transfert idem auctor iſtem quaſi parabolam, & figuram ad Judæos, & proditorem Judam, Chriſto molientes, ac inferentes mortem, & Chriſtianum nomen penitus delere ſtudentes.

Summa conſenſione omnes Catholici, quidquid de dicta ſit ſive parabola, ſive figura, hoc idem aſſeverant, non de iſtis tantùm verſibus, ſed & de ſequenti: ſimul præterea ceteros ad finem uſq; Pſalmi de Chriſto declarantes. Ambroſ. hoc loco, & in Pſalm. XLIII. docet, ea, quæ in iſto, & in CVIII. de inimicis Chriſti dicuntur in plurali, de Judæis intelligenda: quæ in ſingulari numero, de Juda proditore. Sed id meliùs perſpicietur ex partium declaratione.

Inimici mei dixerunt mala mihi.) Hieron. *loquuntur malum mihi*. Symmachus, περὶ ἐμοῦ, *de me*. Alii, *dicebant*, videlicet, imprecati ſunt mala, ſive maledictionem. Κάκ' ἐμοὶ, ait Apollinarius, φράσσαντο κακοὶ καὶ ἀνάρσιοι ἄνδρες. *Moleſtias mihi excogitarunt* (aut loquuti ſunt) *improbi, & infeſti viri precati*. Rectè; nam *dicere*, præſertim ſi addas, *in corde*, idem valet, quod optare, & optata ſermone promere: ut, (Erit Dominus Deus exercituum vobiſcum, ſicut dixiſti l.) Vel ſignificantur doloſa verba, quibus capere Chriſtum volebant, & occaſionem occidendi captare. Locuti ſunt, inquit m, adverſum me lingua doloſa, & ſermonibus odii circumdederunt me. Convitiis multis affecerunt eum, nominantes dæmoniacum, Samaritanum, vini potatorem, ſeductorem, peccatorem, violatorem legis, ſeditioſum, prohibentem tributum dari Cæſari; ſpecie honoris in fraudem trahere conati ſunt.

Dicere in corde, quid ſit. l Am. 5. 14 m Pſ. 108. 2

Quando morietur, & peribit nomen ejus?) Caiphas conſilium dedit de occidendo Chriſto, ne tota gens periret n: alii dicebant o, *hic eſt hæres, & venite occidamus eum: morte turpiſſima condemnemus eum* p: *eradamus eum de terra viventium, & nomen ejus non memoretur ampliùs* q. Conſilium inierunt quomodo eum perderent, crimina confinxerunt, teſtes ſubornarunt exclamaverunt, *crucifige, crucifige*; poſt aſcenſionem prohibuerunt diſcipulos docere in nomine Chriſti, & quia id faciebant flagellaverunt, Stephanum occiderunt, & Jacobum, Petrum interficere voluerunt, Eccleſiam diſperſerunt, Paulum perſecuti ſunt: nec umquam deſtiterunt inſectari nomen Chriſtianum, ut in Actibus Apoſtolorum exemplis aliis multis oſtendimus.

n Io. 11. 50 o Mat. 21. 38 p Sap. 2. 20 q Jer. 11. 19

Ceterùm *nomen* pro poſteris accipi conſtat; ut r, *Perdam Babylonis nomen, germen*, & *progeniem*: & ſ, *ſicut cœli novi, & terra nova, quæ ego ſtare facio coram me, dicit Dominus; ſic ſtabit ſemen veſtrum, & nomen veſtrum*. Fruſtra Judæi: *Mortuum enim granum multum fructum* fecit t: qui *animam ſuam poſuit pro peccato, ſemen longinquum* u: ita ut *generationem ejus*, ideſt, poſteros, *enarrare* vix quiſquam poſſit x, multiplicati namque ſunt *ſuper arenam* y: & memoria nominis ejus eſt *in omni generatione, & generatione*, confitenturque *ei populi in æternum, & in ſæculum ſæculi* z: *effuſum ut unguentum nomen ejus* a, quippe *ſuper omne nomen, in quo omne genuflectitur* b; nec *aliud ſub cœlo datum, in quo oporteat* omnes *ſalvos fieri* c. Non eſſe factum, nec futurum quod inimici dixerunt, demonſtrat Auguſtinus egregiè in opere de civitate Dei d.

Nomen pro poſteritate r Iſ. 14. 22 ſ c. 66. 22 t Joan. 12. 24 u Iſ. 53. 10 x Ibid. y Pſ. 138. 18 z Pſ. 44. 18 a Cant. 1. 3 b Phil. 2. 9 c Act. 4. 12

Et, ſi ingrediebatur, ut videret, vana loquebatur:) Hieron. *& ſi venerit ut viſitet, vana loquetur*. Chaldæus *& quum venerit ut accipiat faciem, mendacium loquetur in cogitatione ſua Accipere faciem*, pro, viſitare, dicit; *vanitatem orationis*, interpretatur mendacium in cogitatione, ſcil. quum non reſpondet ſermo cogitationi. Sic verò etiam aliqui quod ſequitur, *cor ejus*, ut dicemus,

d l. 15. c. 18 l. 20. c. 30

mus, nectunt verbis iſtis, *vana loquebatur cor ejus*. In Regiis, Complutenſibus, aliiſq; Bibliis, & apud Græcos Patres fere omnes, ac in carmine Apollinarii reperio particulam, *εἰ ſi*, omiſſam. In Pſal. Romano & ab Auguſt. Arnobio, Caſſiodoro legitur, *& ingrediebantur ut viderent*; ab Ambroſ. *& ingrediebatur ut videret*.

a Epi 135

Hieron. a teſtatur, dictam conjunctionem, quam Sunia & Fretela ſcripſerant abeſſe, manifeſtiſſimè, & in Hebræo, & in cunctis interpretibus ſcriptam, & eam LXX. tranſtuliſſe. Tamen Symmachi verſio habet, εἰσερχόμενος ἐπισκοπῆσαι, μάταια λαλεῖ. Quod attinet ad numerum, ſatis conſtat alterum pro altero quandoq; poni, pluralem pro ſingulari, viceq; verſa, & certum eſt plures fuiſſe obſervatores dictorum ac factorum Chriſti; ſed ſingularis retinendus, qui magis exprimit nobis proditionem Judæ, de qua paſſim omnes locum iſtum interpretantur quum ſcilicet intererat cœnæ ultimæ, & accepta buccella exiit ad maleficium, conducto ſatellitio fraudulentè oſculatus eſt magiſtrum. Illum poſtea ſunt imitati, ut notat Auguſtin. in Eccleſia *falſi fratres ſubintroeuntes explorare libertatem noſtram* b; captantes omnes motus, omnia verba ſanctorum, in omnibus laqueos inquirentes, & unde inveniant accuſationem.

b Gal. 2.4

Ambroſius, locutum Judam vana etiam in eo vult, quum queſtus eſt effundi unguentum quod poſſet venumdatum dari pauperibus c; & exiſtimaſſe ſe illis verbis poſſe Chriſtum fallere, quum furtis ſuis, non pauperibus provideret; præterea, quum proditus, à Chriſto reſpondente; *tu dixiſti* d, nec ſic intellexit, quòd cognoſceretur, quia ſi intellexiſſet, non prodidiſſet. Theophilactus e hunc afferens locum, idcircò ait, Judam à Chriſto, quum de Euchariſtia ſermonem haberet appellatum diabolum f, quia vel calumniabatur etiam tunc omnia dicta, & facta Chriſti, vel quia calumniaturus erat apud Judæos, ipſa quoq; ad illos myſteria, quæ ſcil. acciperent in cœna, ludibrii cauſſa allaturus. Hoc aliàs g refert ex aliorum ſententia.

c Jo. 13.5 · d Mat. 26.25 · e in c. 6. Jo. · f Joan. 6.70 · g in cap. 26 Matth.

Locus hic Davidi accommodari non poſſe cur dicatur · h 17. de civ. cap. 18 · i Job 19. 18

Didymus negat hunc locum. Davidi accommodari poſſe, quamvis quæ priùs dicta ſunt, poſſint; quia non eſt qui ad eum ingreſſus ſit ut videret, & falſa loqueretur, ac poſtea foras egreſſus cum aliis ſuſurraret. Fateor multo clariùs congruere Judæ; ita ut verum ſit quod ſcribit Auguſtinus h, non eſſe cui in his verbis non occurrat ex diſcipulo Chriſti factus traditor Judas; nec incommodè tamen id de Davide Trevetum retuli expoſuiſſe; verùm ſub figura etiam Chriſti poſſit non immeritò hic locus comparari cum alio de Job i; *ſtulti quoque deſpiciebant me; & quum ab iis receſſiſſem* (forſan, per hypallagen, *quum receſſiſſent à me*) *detrahebant mihi*. Quadrat in iſtos illud Comici; *in melle ſunt linguæ veſtræ, atque orationes, corda in felle ſunt ſita, atq; acerbo aceto*.

k annot. in Pſ. c. 50 · Curioſorū Ingenia.

Hugo k Victorinus invehitur in curioſitatem, curioſumq; Curioſum tunc quaſi *ad videndum ingredi*, quando alienum ſecretum ſagaci ſtudio perſecrutatur: *vana loqui*, quia ut minùs ſuſpectus eſſe poſſit, eos, à quibus caveri non vult, ſe diligere fingit: *congregare iniquitatem*, quia quum liberè admiſſus fuerit, quid quid reprehenſibile invenire poteſt, fraudulenter in corde ſuo coacervat: paullatim congregare minima, ut poſt longum ſilentium cuncta ſimul objecta plus noceant, quæ minùs opinionem læderent, ſi per ſe ſingula prolata fuiſſent: quia verò hoc non correctionis, ſed læſionis affectu operatur, ſibi potiùs nocitura colligere, quum unde aliena actio fallaciter offuſcatur, inde veraciter mens illius per nequitiam contabeſcat. De Coryceis ſi libet lege dicta in Eccleſiaſten l.

l in c. 10.20

Cor ejus congregavit iniquitatem ſibi.) Sic diſtinctum Græcis in codicibus inveniſſe ſe teſtatur Ambroſ.: In Pſalterio Romano, & Ambroſ. atque apud Auguſtin. Caſſiodorum, Bedam, Euthymium, Nicephorum, Didymum, *cor ejus*, vel, *eorum*, nectitur præcedentibus verbis, *vana, loquebatur cor ejus*, aut, *vana loquutum eſt cor eorum*. Exponit Didymus, & Ambroſ. Judæ cor, in quod ſe immerſerat Diabolus, congregaſſe ſibi, & auxiſſe iniquitates, ſibi fuiſſe iniquum, ſibi injuſtum, ſibi deliquiſſe, qui intra ſe dolum meditabatur, qui latere non poterat, quia Chriſtus volens prodebatur. Ruffinus, quoniam recidebat in ejus caput proditio, ſiquidem meliùs erat ei ſi natus non fuiſſet m: & contra ſanguinem ſuum inſidiabatur n: Chryſ. o Baſilius, Euthymius, Nicephorus, Heſychius, quia ſcelus maximum proditionis Chriſti diù ante animo agitabat, & moliebatur; in quo iniquitatis genus omne continetur, & in uno facinore omnia facinora, ut Caſſiodorus docet: quaſi dicas, iniquitatem quid quid potuit conatam, ac ſibi quodammodo veluti in ſumma mali arce placuiſſe. Alii, *congregatam corde iniquitatem*, hypocriſim, ſive ſimulatam intelligunt æquitatem, quam duplicem ſolet iniquitatem Auguſt. appellare. Extendunt hoc ad plures, qui plurali numero legunt, *Congregaverunt iniquitatem ſibi*, Auguſt. & Caſſiodorus cum Pſalterio Romano. Confirmat Auguſt. hunc dicendi modum illo alio, *mentita* p *eſt iniquitas ſibi*: de quo quę ibi diximus, conducunt ad præſentis intelligentiam loci. Neſcio Apollinarius quare ſic expoſuerit cum pronomine primæ perſonæ.

m Mat. 26.24 · n Prov. 1.18 · o Hom. 2 · p Pſ. 26.12

Ἀμπλακίην ξυνάγειρεν ἐμῷ ζηλήμονι θυμῷ:
Iniquitatem congregavit meo æmulo animo.

Egrediebatur foras, & loquebatur in idipſum. Hieron. *egrediens foras, detrahet*: pro, *in idipſum*, vertit, *ſimiliter*, referens ad ſequentia. Alii, quos ante dixi, numero multitudinis efferunt, *egrediebantur foras*, &c. Egreſſus è cœnaculo Judas, pactus eſt de proditione, & de pretio & collocutus cum iniquis emptoribus venditor iniquior, quam exploraverat aperturus occaſionem tradendi Chriſtum. Egrediebatur quoq; ut ait Thomas, è ſimulatione, illam deponendo: malitiam, in opus educendo: à familiaritate, & amicitia, ei nuntium remittendo: à ſocietate, ab Eccleſia, niſi jampridem exierat cum iis, qui abierant retro ad ſermonem Chriſti de Euchariſtia, qui non credebant q, ut aliàs notavi r.

q Joan. 6.66 · r Act. 1.16

Myſticè Ambroſius *egreſſum* Judæ ſumit, quia de doctrina Jeſu receſſerat, & inſtitutiones ejus reliquerat: foris lupos; foris prædones eſſe, intus Moſem in nube cum Jeſu ſ: foris Judæos, intus Zachariam ſacerdotem in templo t. foris multitudinem, intus Spiritum S. in cordibus noſtris clamare u; *abba pater*; foris adverſarium noſtrum ſicut leonem pervigilare ad rapinam x: foris infideles, intus fideles: eos qui foris ſunt, judicaturum Deum y; eos qui intus, Chriſtum abſolvere: egreſſum Judam de fide, de concilio, de numero Apoſtolorum, de convivio Chriſti ad latrocinium diaboli: egreſſum de gratia ſanctificationis, ad laqueum mortis, vitæ internæ myſteria reliquiſſe, ſcripturæ interiora non noviſſe, ut quæ in hoc, & in CVIII. ſcripta ſunt Pſalmo; & in aliis tum Pſalmis, tum libris: ex Apoſtolis exiiſſe, ſed non fuiſſe ex illis, quia ſi ex illis fuiſſet, cum illis manſiſſet z: Omnia ſunt Ambroſii: quibus addi ſimilia poſſent de Thomæ incredulitate, quia erat extra cœtum Condiſcipulorum, quando primùm Chriſtus illi apparuit a; de Cain, qui foras eductum fratrem interemit b: de Diana, quæ foras egreſſa, conſtuprata eſt c: de Thamar inceſtum paſſa d: de damnatis orantibus *in angulis platearum* e: laudatis qui hoc faciunt intrantes *in cubiculū* f. Ruffinus corde revertentes in Ægyptum g huc revocat: illos etiam quos cor dereliquit h vagationem oculorum innui, *per ingreſſum ut videas*, de quo priùs dictum: hìc per *egreſſum*, curioſitatem; antea etiam vanam locutionem & perverſas cordis cogitationes: iſta eſſe ſtudia otioſorum in clauſtro, & ejicere fratrem de clauſtro; ad hoc foras libenter egredi, ut vanitatem quam in corde geſta, extra licentiùs videat, & loquatur. Bonos quoſdam egreſſus Chriſti & cujuſvis juſti, diſtinguit Aiguanus: malos etiam peccatoris indicaviſſe ſit ſatis; leges ſi volueris.

ſ Matt. 17.5 · t Luc. 1.5 · u Gal. 4.26 · x 1. Pet. 5.8 · y 1 Cor. 5.11 · z 1. Jo. 2.19 · a Jo. 20.24 · b Gen. 4.8 · c c. 34.11 · d c. 38.14. & ſeq. · e Mat. 6.5 · f ibid. 6 · g Exod. 16 · h Pſ. 39.13

Adverſum me ſuſurrabant omnes inimici mei.) Dixi, Hieron. & alios ex priore ſententia poſtremas dictiones, *in idipſum*, quod Hieron. reddit, *ſimiliter*, adnectere verbis iſtis; *ſimiliter adverſum me murmurabant omnes odientes me*, inquit idem Hieron. alii, *muſſitabant*: vel *concurſabant*: vel *conſpirabant*, Pſal. Romanum, *ſimul in me ſuſurrabant*, Caſſiodorus, *ſimul in unum ſuſurrabant omnes inimici mei adverſum me*. Auguſt. *in idipſum adverſum me ſuſurrabant*; Ambroſius, *adverſum me inſuſurrabant*. Sammachus, ut obſervavit Joannes

nes Drieſchus in fragmentis veterum Interpretum, ὁμοθυμαδὸν ἐψιθύριζον κατ' ἐμοῦ πάντες οἱ μισοῦντές με, quomodo recitatus Hieron. expoſuit.

a Iſ. 58.1

Ambroſ. a. in *ſuſurandi*, ſeu *inſuſurrandi* verbo, notat ſine auctoritate eſſe perfidiam, quæ timet quod loquitur deprehendi; fideli autem dici a, *exalta viribus* (in fortitudine) *vocem tuam*: Judam, qui, ut Apoſtolus, miſſus erat, fidem gentibus pleno auctoritatis præconio prædicare, eò deciſiſſe ut in aurem inſuſurraret inſidiatoribus magiſtri hic quod timeret audiri, ſicque judicio ſuo ſeipſum damnaviſſe: erubuiſſe audiri quod facere non timebat: erubuiſſe, quia adverſus vitæ ſuæ ſanctificationis (Sanctus quippe aliquando fuerat ut alibi docui b) & honoris auctorem cogitabat mala, nec gratiam beneficiis reprendebat, ſed mala pro bonis bono referebat magiſtro: erubuiſſe, ingratum deprehendi: erubuiſſe, avarum videri; quum pro pecunia auctoris ſui ſalutem proderet: erubuiſſe videri perfidum: hæc ex Ambroſio notatu ſanè digniſſima. De Judæis ſuſurros etiam iſtos affirmat, ſed magis clarè Ruffinus in eo demonſtrat quòd volentes dolo *tenere*, & *occidere Chriſtum*, timebant *ne forte tumultus fieret in populo* c; cui propterea rei nocturnum tempus opportuniùs cenſuerunt. Verbi vim attendit Caſſiodorus, docens, *ſuſurrationem* eſſe parviſſimum ſonum, ſine aliqua vocis diſtinctione confuſum, ducta ab avibus ſimilitudine, quarum vox prolata ſuſurrus eſt. Idem ferè prior dixerat Gregorius d. Species quædam vitii linguæ propria ſuſurratio eſt, damnata cum criminatione e, mala dicta cum lingua bilingui f. utpotè *coinquinans animam* g. ſed hoc loco videtur denotare ſecreta conſilia contra quempiam, ac veluti meditationem iniquitatis *in cubili* h. Hebræum verbum יתלשו *iithlachaſchu*, innuit aliam ſimilitudinem petitam ab excantatoribus ſerpentum, & à carminibus veneficorum incantantium, voce ſubmiſſa prolatis carminibus. Quaſi diceret, quum ab exeunte exploratore accepiſſent inimici quo loco eſſent res ſuæ, quàm periculoſè decumberet, animo tam lævo fuiſſe, ut tamquam in execrabilem ſerpentem diras ac execrationes carminibus in ſe ſubmurmurarent. Eadem phraſis de re ſimili in Eccleſiaſte i; *ſi mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit*, ἐὰν δάκῃ ὁ ὄφις ἐν οὐ ψιθυρισμῷ, καὶ οὐκ ἔστι περισσεία τῷ ἐπᾴδοντι, *ſi momorderit coluber in non murmure, & non eſt aliquid amplius incantati*. Ibi eſt לחש *lachaſch*, pro quo ψιθυρισμός. Lege loci hujus Commentarium noſtrum.

b Act. 1.16 · c Mat. 26.46 · d 5. Mor. c. 20 · e Lev. 19.16 Rom. 1.29 · f Eccl. 28.15 · g c. 21.31 · h Pſ. 31.5 · i c. 10.11

Cogitabant mala mihi.) Priùs, *congregaverat* unius *cor iniquitatem ſibi*. Putabant iſti ſe nocere poſſe ſive Davidi, & ſive Chriſto, ſed ceſſerunt omnia in bonum iiſdem, & Eccleſiæ, ut notat Hugo, & indicat Auguſtinus.

Verbum iniquum conſtituerunt adverſum me.) Hieron. *verbum impietatis infundebant ſibi*. Symmachus, in fragmentis Jo: Drieſchi, λόγος παράνομος ἐκκέχυτο ἐντὸς αὐτῶν, *ſermo iniquus effuſus eſt intra eos*. Alii, ex Hebræo ſupplendo, dicentes, *res iniquitatis, ſeu impietatis adhæret ei*: vel, *res parva tenaciter inhæret illi*, hoc eſt, graviſſimus morbus: vel, *iniquitas mala adhæſit ei*, ut proinde pœna ejus magna ſit, vel, ut ex Hieron. recitat Trevetus, *verbum Belial*, aut, ut Franciſcus de Puteo, Bredembachius, Hugo Card. Victorius, *diaboli infundebat ſibi*, ideſt, inſtillabant invicem ſibi iniqua verba, ſuſurros iniquos: vel, *verbum Belial effuſum eſt in ipſum*, ſeu, *in ipſo*, ideſt, ſceleris cujuſpiam grandis ultio penetravit, & occupavit penitus eum, ita ut liberari nequeat, ſed actum ſit de illo: vel, *hoſtile verbum jactatur inter eos*, ſeu, *apud quemlibet eorum*: vel, *verbum iniquitatis coarctabitur*, aut, *corroborabitur in illo*. Hebræa ſic habent דבר בליעל יצוק בו *de var beliiahbal jatſukſo*. Leo Caſtro in Apologetico k corruptelam Hebræorum coarguit, quòd verbum ſingulare ſubſtituerint pro plurali, & pro לו *mihi* בו *ſibi* Verſio Hieron. ut vidimus, retinuit בו *ſibi*, cum verbo plurali: Symmachus videtur legiſſe בם *bam*, *in eis*, vel ſingulare בו *bo*, diſtributivè accepit; verbum autem paſſivè interpretans tam plurale quàm ſingulare, reperiſſe potuit. Quid quid ſit de corruptela, quam non facilè ſuſpicor, & quamvis דבר mutatis punctis poſſit ſignificare *peſtem* ac *perniciem*: licet etiam ſenſus alius eſſe, quæ docuit iſte ac fecit, à diabolo ſunt: ſenſus idem expreſſus eſt à LXX. λόγοι παράνομοι ἔθεντο κατ' ἐμοῦ, quod perinde eſt, ac ſi dicas, *verbum Belial*, diaboli, diabolicum, peſſimum, hoſtile *effudit* quilibet ſibi alter alteri, aut effuderunt invicem: idq; *contra me*. Dicitur namq; *verbum effundi*: ubi auditus non eſt: *non effundas ſermonem* l, μὴ ἐκχέῃς λαλιάν ſed τὸ κατέθεντο importat magis artificioſum, compoſitum, ex animi deſtinatione propoſitum, decretum, & malignum ſermonem. Id valet etiam Latinum noſtrum verbum, *conſtituerunt*, & quo utitur Ambroſ. Pſalterium, *ſtatuerunt*; quo Romanum, *mandaverunt*; quo Arnobius, *cogitant*, quo Ambroſius, propoſuerunt, quo Auguſtinus, diſpoſuerunt. Euthymius explicat *diſponere* pro reſpondere, quum ſcilicet Pilato reſponſum eſt, *crucifigatur*: vel fabricare, & machinari, quod Apollinarius dicit ἐντύνει. *Verbum Belial* optimè redditum eſt λόγος παράνομος, quia ſignificat *ſine jugo*, nimirum legis: verùm de hoc nomine aliàs. In Deuteronomio m impia cogitatio vocatur Hebraicè דבר בליעל *devar beliiahbal*, & dicere poſſes, prævaricatoris, apoſtatæ; quo modo potiùs dicendum בליעל *belihbal*, non addendo alterum (i) & (a) Lege Riberam n, & Joannem Ferdinandum o & Pinedam p. Iniquitas porrò, ac impietas verbi hujus erat in pactione de humano ſanguine, ut ait Ambroſius, & Euſebius q: in falſis criminibus, ac teſtibus, & in vociferatione ut crucifigeretur r, ut Ruffinus: in ea voce, *ecce hæres, venite, occidamus eum, & noſtra erit hæreditas* ſ, ut Auguſtinus: quando Pilato dixerunt, *ſi hunc dimittis, non es amicus Cæſaris* t; ut Caſſiodorus: *nobis non licet occidere quemquam* u: *in Beelzebub ejicit dæmonia* x: jube *cuſtodire* corpus ejus y: ut Hieronymus: *expedit ut unus homo moriatur pro populo* z, ut Thomas, qui quædam quoq; ex dictis colligit præterea *morte turpiſſima condemnemus eum* a: commovet populum, ſubvertit gentem noſtram; prohibet tributa dare Cæſari, dicit ſe Chriſtum *Regem* b; ut Euthymius *non in die feſto* c; quum ultra feſtum Paſchæ Chriſti differri non deberet, ut Chryſoſtomus d. Hæc omnia vera quæ in genere idem Chryſoſtomus, Baſilius, Theodoretus per falſam accuſationem comprehenderunt. Sed arbitror verbum iniquum eſſe quòd hìc ſubditur, *numquid qui dormit, non adjiciet ut reſurgat?* de quo ſtatim.

k lib. 3 · l Eccl. 32.6 · m c. 15.9 · n in c. 1. Nahum. n. 45 · o in Theſau. Scip. verb. Belial. · p in c. 34. Iob verſ. 18. n. 5 · q 10. de demonſtra. Evang. c. 1 · Evang. c. 1 · r Mat. 26.2 · 27.22 · ſ c. 21.38 · t Io. an. 19.12 · u c. 18. 31 · x Mat. 12.24 · y c. 27.64 · z Joan. 11.50 · a Sap. 2. 20 · b Luca 23.2 · c Mat. 26.5 · d Hom. 2

Numquid qui dormit non adjiciet ut reſurgat?) Hieron. *qui dormivit non addet ut reſurgat*: quo pacto etiam Aquila videlicet abſq; interrogatione, ὃς κοιμηθῇ, οὐ προσθήσει τοῦ ἀναστῆναι, & Symmachus καὶ πεσὼν οὐκ ἐπαναστήσεται, *& quum ceciderit non reſurget*, quamvis uterq; legi poſſet cum nota interrogationis. Genebrardus cum Baſilio, Theodoreto, Athanaſio, e Chryſoſtomo, & Latinis ferè omnibus enarratoribus, nec non Iſidoro f, putat, eſſe verba Chriſti ſeu Davidis ſub typo Chriſti quaſi rationem reddat, cur *iniquum* dixerit *verbum* inimicorum, & quaſi iis inſultet: quoniam tametſi decubuerit, dormierit, mortuus ſit, ſurgat & convaleſcat evigilet ac reſurgat. Auguſtinus g, hæc, inquit, certè ita poſita ſunt verba, ut nihil aliud dixiſſe intelligatur, quàm ſi diceret, numquid qui moritur non adjiciet ut reviviſcat? Alii ajunt eſſe illud verbum inimicorum contra Davidem, ſive Chriſtum, ut vel interrogando & admirando vel enuntiando velint dicere actum eſſe, nec omnino evadere poſſe de præſenti periculo, aut, obita ſemel morte, reſurgere. *Numquid*, ſeu nonne, *qui dormit non adjiciet ut reſurgat?* Nonne verum eſt quòd qui dormit non adjiciet ut reſurgat? omnino ita eſt, non reſurget, tuti ſumus, non faceſſet negotium, vel, utinam numquam reſurgat. Ita ſentit Valentia & Agellius, Janſenius, Fulgentius, Eugubinus, recentes alii, nec diſplicet Cajetano & Genebrardo, ſuadet iſtam opinionem ne tam citò perſonarum inducatur mutatio loquentium, & quia quod eſt in verſu nono, *Tu autem Domine miſerere mei, & reſuſcita me, & retribuam eis*, ex adverſo reſpondet meliùs iſtis.

e Hom. 1 · f lib. de paſſ. & reſurrect. Domini c. 53 · g in opere de civ. Dei lib. 17. c. 17

Prior ſenſus exprobrans perfidiam Judæorum, & inſultans inanibus conatibus eorumdem, vivacior eſt atq; contextui noſtro congruentior, nec abhorrens ab Hebræo: quia לא *lo* ſumitur aliquando interrogativè pro הלא *halo*. Sic verò, *numquid qui dormit non adjiciet ut reſurgat?* ſignificat, nonne hoc eſt verum, quòd *qui dormit* non